

KÜRESELLEŞME VE TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM YÖNETİMİ

Hülya Baykal*

Tan Baykal**

Can Baykal**

ÖZET

Dünya yeni bir dönüşüm sürecine girmiş bulunuyor. Bu makalede ilk olarak küreselleşme diye adlandırdığımız bu sürecin üzerinde durulmaktadır. Küreselleşme ekonomik, siyasal ve kültürel olmak üzere üç boyuta sahiptir. Bu değişim ve dönüşüm sürecini oluşturan gelişmelerle uluslar arası ilişkilerin, ticaretin ve insanların güncel yaşamının boyutları değişmiştir. Bu süreç yönetim diye anılan yönetim anlayışı ile karakterize edilir. Süreç, ulus-devletin geleceği, sermayenin olağanüstü hareketliliği, serbest ticaretin artması, yerel yönetim ve sivil toplum örgütlerinin önem kazanması, bölgesel entegrasyon hareketlerinin yükselmesi ve kültürel yayılma vs. gibi değerler çerçevesinde değerlendirilmektedir. Küreselleşme süreçlerine yön verenler ise Dünya Bankası, IMF, Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslar arası hüviyetteki ekonomik örgütler; Avrupa Birliği, NAFTA gibi ulus üstü ekonomik bloklar; ulusal sınırlara bağımlı olmadan hareket edebilen küresel şirketler; ulus-aşırı sivil toplum kuruluşlarıdır.

İkinci olarak, küreselleşme süreçlerinin bir parçası olan Avrupa Birliği ve Türkiye ile olan ilişkiler analiz edilmektedir. Küreselleşmenin olumsuz etkilerinden kaçınmak için Türkiye-AB ilişkilerinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

*Marmara Üniversitesi, Prof.Dr.

** University of Tampa, MBA

*** Florida Metropolitan University, MBA

tadır. Avrupaya entegrasyon dinamik bir idealdir. Kuruluşundan bu yana Çağdaş Uygarlık seviyesine ulaşmaya yönelik Türkiye, Avrupa yönelimli bir politika izledi. 1963'te imzalanan "Ortaklık Anlaşması" ile hız kazanan Türkiye-Avrupa Topluluğu ilişkiler zaman zaman kesintiye uğramıştır. Ancak Avrupa Birliği'nin, Aralık 1999'da yapılan Helsinki Zirvesinde Türkiye'yi aday ülke ilan etmesiyle, ilişkilerde yeni bir dönem başladı. Bu tarihten itibaren Türkiye, AB'ye uyum sürecinde yeni düzenlemeler içine girmiştir. AB Katılım Ortaklığı Belgesini 8 Mart 2001'de onayladı. Buna karşılık Türkiye Kopenhagen kriterleri doğrultusunda Ulusal Programını hazırlayıp sunmuştur. AB'nin siyasi ve ekonomik bünyesine başarılı bir şekilde katılıp uyum sağlamak her şeyden önce etkin, etkili ve kaliteli bir yönetim mekanizmasının gerçekleştirilmesi ile mümkün olacaktır. Bu amaçla makalede katılım müzakerelerini yönetmek için yeni bir idari yapılanma önerilmektedir. AB'den sorumlu bakanlık oluşturulmasının gerekliliği ortaya konmaktadır. Ayrıca TBMM bünyesinde bir AB Uyum Komisyonunun kurulması önerilmektedir. Bu doğrultuda, sürece özel sektör ve sivil toplumunda aktif katılımını sağlayacak Türkiye Platformu'nun oluşturulmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. 2004 İlerleme raporunda Türkiye'nin AB'ye katılım etkileri değerlendirilmiş ve Türkiye'nin katılımının AB'ye olumlu katkılarda bulunacağı sonucuna varılmıştır. Tam üyelik görüşmelerinin 2005'te de başlayacağı ilan edildi. Sonuç olarak, Türkiye kuruluşundan beri muasır medeniyeti dünyasının bir parçası olma hedefine adım adım yaklaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, küreselleşme süreçleri, ulus-devlet, yönetim, entegrasyon, Avrupa Birliği, uyum ve katılım süreci, Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal Program, yönetsel uyum ve katılım müzakereleri.

ABSTRACT

The world has been going in a new process. In this article, firstly, globalization characterising this transformation and changing process was analysed. Globalization has economic, political and cultural dimensions. This transformation and changing process has changed the dimensions of the international relations, trade among nations and daily life of everybody. This process is characterized by governance in terms of political dimension. The Globalization is evaluated depending on the extraordinary flow of capital and information across the national borders; the rise of free trade, the non-governmental organisations, local administrations and regional integration movement; the future of nation-state; difficulties the non-western societies have lived; and inevitable of market economy. Global governance has analytical, empathetic and political/strategic dimension. The World Bank, IMF, WTO, EU, NAFTA, Global Corporations shape this process.

Secondly, the article focused on European Union and Turkey-EU relations. European Union is one of these political, economical and cultural transformation and changing processes defined as globalization. With being a member of EU, Turkey will get out of the negative effects of globalization. Integration of Turkey to EU has been a dynamic ideal of Turkey since its foundation in 1923. Turkey has had the aim of the attainment of a level of "contemporary civilization," a formulation for European civilization since its Foundation in 1923. Although Turkey signed an association agreement with the European Economic Community (EEC) in 1963, the relations took some breaks because of problems like military intervention. Turkey was officially recognised as candidate state for accession to the European Union at Helsinki Summit of December 1999. Following the Helsinki summit, The EU Accession Partnership Document for Turkey was approved by EU. Then Turkey prepared its National Program. Turkey has made structural reform preparations in line with the Accession Partnership Document and

the National Program to meet the requirements for effective compliance with EU. The success of Turkey's accession process towards full membership of the EU and to get full political and economic integration to the Union depend on the development of effective, active and qualified administrative mechanism.. Thus, in this article, a new model of administrative structure is recommended to get success in accession negotiations. Therefore, it is necessary to set the European Union Ministry responsible for EU and also European Union Adjustment Commission should be formed in TBMM. According to the Model recommended a Turkey Platform should be formed to get active participation of civil society and private sector to accession negotiations process. In the progress report of 2004, the European Council confirmed a historic decision on 17 December 2004 that the Commission presented its negotiating framework to Ankara. Depending on this development, accession negotiations are scheduled to start with Ankara on 3 October 2005. Integration of Turkey to EU has significance for the world. Therefore, the integration of Turkey to Europe is beneficial for Turkey and Europe. Thus, Turkey has taken major steps towards her idea of the attainment of a level of "contemporary civilization," a formulation for European civilization.

Keywords: Globalization, Globalization Process, Nation-State, Governance, Integration, Adjustment and Accession process, European Union, Accession Partnership Document, National Programme, Administrative adjustment and Accession negotiations.

KÜRESELLEŞME

XXI.yüzyılın kavramı olan küreselleşme (globalization) kavramı, akademik çalışmalarda yoğun olarak 1980 'li yıllardan itibaren kendisini göstermeye başlamıştır.

Küresel sözcüğünün 400 yılı aşan bir tarihi vardır. Ancak 1960 yıllara kadar "küresel, küreselleşme, küreselleşen" gibi kavramların kullanımı sık değildir (Robertson, 1999: 88). 1980 li yılların popüler kavramı post-modernizm iken, 1990 ve 2000 li yılların ve XXI yüzyılın kavramı küreselleşme olmuştur. Küreselleşme kavramının yaygın olarak kullanılması gerisinde, dünyanın önümüzdeki bin yıla girerken önemli değişimler yaşadığı varsayımdır (Axford, 1995: 3).

Küreselleşme kavramının yoğun olarak gündeme gelmesi ile birlikte, sistemleştirdiği bir düşüncenin olduğu fark edilmektedir. Bu kavramın sistemleştirdiği düşünceye göre, dünya ekonomik bakımdan bütünleşmiş, ulus-devlet önemini yitirmiştir. Bütün ülkeler "karşılıklı bağımlık" içindedirler. Küreselleşme süreci, ister gelişmiş ister az gelişmiş olsun tüm ülkelerin lehine işlemekte, önlerine fırsatlar sunmaktadır. Küreselleşme sürecine uyum gösteren ülkelerin bu yolla gecikmiş kalkınmalarını gerçekleştirecekleri, kendi bölgelerinde önemli siyasal, iktisadi ve kültürel nüfus olanaklarına sahip olacakları ve göreceli güç ilişkilerini kullanarak dünya ekonomisini işleyişinden "ulusal" çıkar sağlayabilecekleri söylenmektedir (Eser, 1995: 6).

Küreselleşme ile ilgili kavramlara bakacak olursak; David Harvey küreselleşmeye "zaman - mekan sıkışması" (Time-Space Compression) ifadesini kullanmıştır (Harvey, 1998: 3). Giddens "Karmaşık Bağımlılık" (Complex Connectivity) olarak küreselleşmeyi tanımlamıştır (Tomlinson, 1999: 2) ; ancak Robertson'un "dünyanın küçülmesi ve bir bütün olarak dünya bilincini güçlenmesi" (Robertson, 1999: 21) tanımı ile Mc Grew'in "Sosyal ve Kültürel düzenlemeler üzerinde coğrafi engellerin azaldığı ve insanların bu azalmanın gittikçe farkına vardığı bir süreç" (Mc Grew, 1999: 8) olarak tanımı ; Waters'in "Kapitalist ekonomik ilişkilerin dünya yüzüne yayılması, artan ekonomik ilişkilerin karşılıklı bağımlılıkları artırması" (Waters, 1995: 3) şeklindeki gibi küreselleşme tanımları bize AB ile ilgili olan ilişkilerimizin bu tanımları destekleyen bir anlayışı paylaştığını göstermektedir.

Yaşadığımız dünya XXI.yüzyılın başında ciddi değişim ve dönüşüm sürecine girmiştir. Uluslar arası ilişkilerde, ulusal ilişkilerde, toplumlararası ilişkilerde, bu değişim ve dönüşümler ciddi sonuçlar doğurmakta, yeni oluşumları ortaya çıkarmakta ve tüm insanlık ailesini bir zihniyet değişikliğine zorlamaktadır (Cairncross, 1997: 29). Hem ekonomik, hem de siyasal ve kültürel alanlarda yaşadığımız, karşı karşıya kaldığımız ve bizi belli bir oranda zihin karışıklığı içinde bırakan bu değişim ve dönüşümler, en genel anlamları ve nitelikleri içinde, küreselleşme süreçleri olarak tanımlanmaktadır (Beck, 1999: 29). Bu değişim ve dönüşüm sürecini oluşturan gelişmelerle ve uluslar arası ilişkilerin, ticaretin ve insanların güncel yaşamının boyutları değişmiştir. Artık hiçbirşey eskisi gibi değildir. Küreselleşme olgusu birçok alanda mesafeleri, sınırları anlamsız kılmıştır.

Dünya artık bir küresel köy olarak kabul edilmektedir (C. Thurovv, 1997: 61-83). Küreselleşme yeni milenyumun sönmeyen yıldızı (Iodestar) olarak ortaya çıkmıştır (Altıntaş, 2002: 11-12).

Küreselleşme yaşadığımız dünyada uluslar, toplumlar ve yerel grup-lararası karşılıklı ilişkilerin ve etkileşimlerin genişlemesi, derinleşmesi ve hızlanması ile ilgili tüm eğilimleri ve olguları kapsayıcı bir biçimde simge-lenmektedir. Ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda yaşanan değişim ve dönüşüm süreçlerinden bir tanesi AB'dir. Bölgesel örgütlenmelerin, uluslar arası örgütlerin bir gereklilik haline gelmesi ve ulus - devletlerin üstünde/gerisinde bir alana taşınması, dolayısıyla siyasal küreselleşme sürecinin hızlanması AB'nde gömlektedir. Ayrıca sermayenin küreselleşmesi ve dış ticaretin ekonomik kalkınma için ön koşul konumuna gelmesi; yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının öneminin artması ve katılımcı domokrasi anlayışının yaygınlık kazanması; dünyanın ekonomik açıdan güçlü kesimleri, Japonya, Avrupa, ABD tüketim örneklerini transfer ederken, dünyaya kültürel özelliklerini aktarması da diğer değişim ve dönüşüm süreçlerini ifade etmektedir (DPT: 2000-2004).

Tüm bu süreçler, küreselleşme teriminin toplumsal değişimi simgelediğini ve yaşadığımız dünyanın, toplumun ve günlük yaşamın genişleyen, derinleşen ve hızlana bir değişim içinde olduğunu göstermektedir. Ekonomik, siyasal, kültürel alanlarda küreselleşme süreçleri yaşadığımız dünyayı hem genişletmekte, hemde küçültmektedir.

Küreselleşme ekonomik, siyasal ve kültürel olmak üzere üçlü bir ayırma tabi tutulmuştur. Ayrıca konuya bakış açısına göre coğrafi, siyasal ve ekonomik farklılıklar gösterir.

Malların serbest dolaşımı güçlü ekonomiye sahip devletlerin veya uluslar arası şirketlerin bütün ürünlerini hemen hemen diğer bütün ülkelere serbestçe satma olanağı gibi düşünülürse, bu tanımı kabul etmek mümkün. Ama buna karşılık bazı ülkelerin ürünlerini gelişmiş ülkelerin pazarlarına sokabilmek için karşılaştıkları sıkıntılar dikk'ate alınırsa, onlar açısından küreselleşmeden söz etmek zor. Birçok ülke

hala ekonomisini yüksek gümrük vergileri ile koruyor. Tarife dışı ticari engeller artıyor. Aynı şey insanların dolaşımı içinde söz konusu. Bazı ülkeler veya AB gibi ülke grupları arasında sınırlar, gümrükler tamamen kaldırılmış. Bu ülkeler arasındaki mal ve hizmet akımının yanında insan hareketleri açısından küreselleşmeden söz etmek mümkün. Buna karşılık başka ülkelere vatandaşlarının bu ülkelere girmekte karşılaştıkları vize ve diğer engeller dikkate alındığında, onlar açısından küreselleşmeden söz etmek mümkün değil (Altıntaş, 2002: 23).

Bir diğer önemli konu, küresel politik sistemin ulus - devletler veya önemli ve etkin sayıdaki ulus-devletler tarafından oluşturulması olgusudur. Ulus-devlet küreselleşme sürecinde katalizör görevi yapmaktadır. Bir diğer önemli konu, küresel sistemin demokrasi ve demokratik değerlerle istikrarlı bir ilişki içinde olup olmayacağıdır. Bazı ulus - devletler o kadar zayıftır ki, hiçbir konuda düzenleyici kural koyma yeteneğine sahip değildirler.

Bir diğer önemli konu kültürel küreselleşmedir. Küreselleşmenin etkilerinin en hızlı ve en yaygın hissedildiği alan, kültür alanıdır. Ekonomik gelişmelerin zemininde yaygınlaşan kültürel etkileşim çok boyutlu ve çok derin etki yumağı yaratır. Küreselleşmenin kültürel farklılığı ön plana çıkartarak Batı - dışı toplumları kültürel yaratıcılığa yöneltme olasılığı üzerinde durulması gereken bir husustur (Faik, 41).¹

Bir diğer önemli konu Batı-dışı toplumların içine itilmiş görünen kısaç, küreselleşmenin kazanımlarına dair iyimserliği ortadan kaldıracı olgudur. Söz konusu kısaçın bir ağzı, daha önce belirtilen "kendi kendini oryantalize etme" yi simgeliyor. Bu sayede toplum kendini, hakim olan kültürel dünyanın parçası olarak algılamaya yönelir. Kısaçın diğer ağzı ise, dünya pazar ekonomisinin alternatifsiz hakimiyetini ifade eder. Bazıları bu hakimiyetin nihai olarak bir dünya devleti inşa edici "yeni bir milliyetçilik formu" olduğunu söylemektedirler ki, buda Batı-dışı toplumların karşıt bir kültür milliyetçiliği politik olarak kışkırtılmalarına yol açmaktadır. İnsanlığın bu durumu kanıksamış görünmesi küreselleşmenin zaferidir (Altıntaş, 2002: 44).

İşte bütün bu saydığımız sebepler dolayısıyla küreselleşme olgusu içinde gerçekleştirilen Türkiye - AB ilişkileri, bir esnek tutumla belirlenmiş kriterlere uyum gösterme gerekliliği içindedir. Aksi takdirde küreselleşmenin getirdiği acımasız yaptırımlar kendini hissettirecektir.

Ülkemizde siyasi istikrarsızlığı giderebilecek her türlü katılımcı, laik, hukuk devleti düşüncelerini desteklemek gerekir. İnsanlar hep daha iyi koşullarda yaşayabilmek için tarih boyunca çaba göstermişlerdir. Özellikle siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda gösterilen çabalarla insanın düşündüklerini ve planladıklarını hayata geçirdiği gözlenmektedir. İdeal nitelikteki düşüncelerin hayata geçirilmesi ise ancak deneme ve yanılmalar sayesinde sağlanabilmiştir. Günümüzde ulaşılan seviye gelecekte tabii ki daha ileriye taşınabilecek, ve mükemmel sayılabilecek düzeylere ulaştırılabilecektir. Bu sürecin sonucunu kestirmek ise insanların hep daha mükemmeli için uğraş vereceklerinden imkansız gözükmektedir.

Süreç içinde elde edilen başarılar tabii ki bölgeden bölgeye, kültürden kültüre çeşitlilik arz etmektedir. Toplumsal gelişmişlik düzeylerindeki bu farklılıklar bölge koşullarından kaynaklansın veya kaynaklanmasın aynı zamanda toplumlar arası yönetim ilişkilerini ve siyasi kültür yapılarının farklılaşmasını etkilemiştir. Gelenek ve göreneklerine gereğinden fazla bağlı kalan toplumların yönetim sistemleri gelişen dünya koşullarına ayak uyduramayıp geri kalırken, nispeten daha özgür koşullarda şekillenen ve bölge veya dünya koşullarına ayak uydurabilen yönetim modelleri toplumların sorunlarını daha kolay çözebilmiş ve bir sonraki toplumsal gelişmişlik düzeyine geçebilmişlerdir.

Çağlarının "modern" yönetimleri toplumlarına kalıcı ve daha iyi yaşam sunarak bunları hep daha yüksek kültürel düzeylere taşıırken, "gelenekçi" ve kendini yenilemeyen yönetimler geri kalmış ve yok olmaktan kendilerini kurtaramamışlardır. Ülkemizde özellikle 1950'li yıllardan sonra iktidara gelen yöneticiler, çağı adete geriden takip etmeyi prensip haline getirmişlerdir. Toplumun sorunlarını çözmeyi, önden gitmeyi esas amaç olmaktan çıkarmışlardır, ve bu güne kadar devamlı bir şekilde ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar üretilmiş, işsizlik kol gezmiş, yoksulluk ve yolsuzluk boyut büyümüş, göç, gecekondulaşma, çarpık kentleşme almış yürümüş, eğitime gereken önem verilmemiş, modernleşme hamlelerinde yetersiz kalmıştır. Oysa Atatürk'ün dediği gibi Türkiye'yi muas-sır medeniyetler seviyesine ve hatta üzerine çıkarmak dinamik bir ideal olmalıdır.

Günümüz dünyasında, özellikle bölgesel bloklar çerçevesinde gelişen ve globalleşme nedeni ile artan ülkeler arası karşılıklı etkileşim ve bağımlılık gittikçe güçlenmektedir. Söz konusu etkileşim ve bağımlılık, ekonomi ve güvenlik konularında olduğu gibi, sosyal, kültürel v.b. birçok alanda kendini göstermektedir. Bu yeni dünya düzeninde en başarılı bölgesel bütünleşme hareketi olan AB ile Türkiye arasında ki ilişkiler Gümrük Birliği çerçevesinde ekonomik açıdan derinleşmiş, Aralık 1999 tarihinde Türkiye'nin AB tam üyeliğine adaylığının teyidi ile de farklı ve yeni bir boyuta taşınmıştır. Bu çerçevede Avrupa Birliği Katılım Ortaklığı Belgesini, buna karşılık Türkiye'de kendi Ulusal Programı'nı hazırlayarak uygulamaya koymuştur. Türkiye Ulusal Program çerçevesinde özellikle 2001 yılında önemli reformlar gerçekleştirmiştir. Aralık 2001'de düzenlenen Laeken Zirvesi'nin sonuç bildirgesinde ise, Türkiye'nin tam üyelik müzakerelerinin başlatılması noktasına yaklaştığı açıkça belirtilmiştir.

Bölgesinde güçlü, değişen dünya konjüktüründe önemli, demokratik, piyasa ekonomisine, genç ve dinamik bir nüfusa sahip Türkiye'nin AB üyeliği, tarih boyunca bir parçası olduğu Avrupa'nın ekonomisinden güvenliğe, sosyal konulardan kültürel alana kadar bir çok politikasını

tamamlayıcı etkide bulunacak, uluslar arası alandaki etkinliğini arttıracaktır. Bugün AB genişleme süreci içinde yer alan diğer aday ülkelere daha büyük ölçek ve nüfusa sahip Türkiye'nin, AB içinde söz konusu ülkelere kıyasla daha zor özümzeneceği yanlış olmayacaktır.

Ancak orta ve uzun vadede Türkiye'nin tam üyeliğinin AB'ye getireceği faydalar da diğer aday ülkelere kıyasla daha fazla olacak ve elde edilecek yararalar karşılaşılabilecek zorlukları giderecektir. Geleceğini AB içinde gören Türkiye için ise, tam üyelik, Türk demokrasininin temellerini sağlamlaştırıp, piyasa ekonomisini güçlendirerek, siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan modernleşmesini hızlandıracaktır. Tam üyelik Türkiye' nin hukuki ve kurumsal yapılanmasının tamamlanmasına destek olacak; uluslar arası düzeyde ekonomik ve siyasi etkinliği ile stratejik konumunu güçlendirecektir.

Her iki taraf açısından da yeni açılımlar ve önemli kazanımlar getirecek olan Türkiye'nin AB tam üyeliği, ülkemizde tek taraflı olarak algılanmakta, tam üyeliğin Türkiye'ye getirilerini değerlendiren çok sayıda çalışma yapılırken AB'nin elde edeceği kazanımlar göz ardı edilmektedir.

Biz çağı doğru okuyoruz. Türkiye'yi muassır medeniyet seviyesine çıkarma amacımızı, ileri derecede gelişmiş ülkelerin gelişmişlik derecesine yaklaşarak, gerçekleştireceğiz. Ülkemizin oldukça yavaş işleyen değişim mekanizması nedeniyle, Avrupaya entegre olma sürecinde uyum yönetimini en iyi seviyede gerçekleştirerek birimlerin varlıklarını ve kimliklerini kaybetmeksizin nitelikli bir örgütlenmeye ihtiyaç vardır.

Dünya yeni bir dönüşüm sürecine girmiş bulunuyor. Küreselleşme diye adlandırdığımız bu süreçte; ülkelerin sahip olduğu birikim ve kapasite farklılıkları, hem bu süreci, hem de sorunların çözümünü iyice karmaşıktırmaktadır. Son yıllarda akıl almaz biçimde gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde artık dünyada talepler aynışmaya başlamıştır.

Ancak beklentilerle gerçek kapasite arasındaki farkın giderek açılması, dengeleri iyice değiştirmiş ve ulusların egemen olma mücadelesinde farklı yol, kavram ve yöntemleri gündeme taşımalarına neden olmuştur (AB Süreci ve Planlama, 2001: 363). Buradan hareketle ele alacağımız kavramlar küreselleşme, yönetim olacaktır.

Küreselleşme ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel değerlerin, bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin ulusal sınırların dışına taşarak dünya geneline yayılmasıdır.

Uygarlıkların yaklaşması bakımından, yönetime önemli görevler yüklendiğini belirtmek gerekir. Yönetimin öngördüğü ulusal ve uluslar arası ağ ilişkileri güçlü bir yapılandırılmaya kavuşursa, farklı din ve kültürlerden uygarlıkların birbirleri ile daha kolay iletişime geçecekleri ve insanlığın ortak beklentilerinde buluşacağı öngörülmektedir. Bu hem ulusal ekonomilerin gelişmesine, hem de demokrasinin uluslararasılaşmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

Post modern düşünceye göre ırk, cinsiyet, kültür, inanç farkı gözetmeksizin bu gezegende yaşayanların ortak sorunlara sahip olduğundan hareketle, şimdiki sorunlar ve farklılıklar işbirliğine dönüştürülürse, bütün uygarlıkların çocukları için de önemli bir adım atılmış olacak ve daha yaşanabilir bir dünya kurulabilecektir. Bunu da insanlık, küresel bilinçle değiştirecektir. Küresel bilinç bilgi teknolojilerinin küresel ağlarının etkisi, küresel ekolojik kaygıların artması, etnik, cinsel ve kültürel farklılıklara olan

hoşgörünün artması, seküler bir mistizm ile sürdürülebilir yaşama kalıplarının benimsenmesi gibi değerlerle oluşmaktadır (Çukurçayır, 2003: 272).

Yönetişimi yalnızca küresel sermayenin kolay dolaşımını sağlayacak olan "yapısal uyarlanma" aracı olarak görmek yerine, geleceği yeniden kurarken, ulusal ve uluslar arası olanakları bir araya getiren ve daha sağlıklı bir toplumsal ve siyasal ortam sunan bir araç olarak görmek, daha doğru ve kazanç getirici olacaktır.

Yönetişimin ulusal çıkarlara zarar vermeden uygulanabilir olmasını sağlamak gerekmektedir. Toplumun güçlenmesi, devletin güçlenmesidir. Etnik ve dinsel gerilimlerin de yönetim mekanizmaları işletilerek işbirliğine ve sosyal seferberliğe dönüştürülmesi olanaklı görülmektedir.

İyi, hesap verebilir, saydam, kabul edilebilir ve meşru bir yönetimin kurulması için, yönetim yaklaşımının küresel, ulusal, yerel, sosyal, ekonomik ve çevre boyutları ile uygulanmasının zorunlu olduğunu göstermektedir. Yönetişim yaklaşımı ile birlikte yaşanan, küresel değişim ve dönüşümler, ulusal ve yerel etkileri iyi hesaplandığında, önemli kazançlara dönüştürülebilecek olanakları sunmaktadır (Çukurçayır, 2003: 273).

Yönetişim yaklaşımına güvenle yaklaşılması kolay olmasa da, birey toplum ve küresel işbirliği açısından değerlendirildiğinde, önemli katkılar yapabilecek bir yaklaşım olarak görmek gerekmektedir. İnsanların benzer iyileri amaçlaması, ulusal sınırlamaların önemsizleşmesi, bilginin yeniçağ insanını daha eylemsel bir kimliğe büründürmesi, yönetişimin rasyonel bir bakışla değerlendirilmesini ve toplumsal, siyasal, yönetsel sisteme uyarlanmasını zorunlu kılmaktadır (Çukurçayır, 2003: 273).

1990'lı yıllarla birlikte dünya toplumları ve devletleri daha fazla bir araya gelerek küresel tanışıklığın ve işbirliğinin temellerini atarak, bugünkü küresel yönetişimin yapı taşlarını oluşturmuşlardır (Çukurçayır, 2003: 263). Bütün uluslar için küresel aktörlerin dahil olduğu bir ortaklaşmacı yönetim vardır. Küresel yönetişimi üç boyutta ele almak mümkündür:

Analitik, Empatik ve Siyasal / Stratejik.

Analitik boyutta yönetim yaklaşımı, yeni bir hükümet anlayışı getirmekte ve klasik hiyerarşik yapıların yerlerini çok aktörlü işlevsel yapılara bırakmasını öngörmektedir. Empatik boyut ise, yeni bir siyasal anlayışla küresel sivil toplum aktörlerinin aralarında bir anlaşma sağlayarak, temel insan haklarının korunması, kültürler arası diyalogun özendirilmesi, küresel yurttaşlık anlayışının güçlendirilmesi ile küresel yönetişimin başarılması, ekolojist ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışında buluşulması gibi temel noktaları içerir. Son olarak siyaset/stratejik boyutta, siyasetin bir an önce yapılması öngörülmektedir. Bunun sağlanabilmesi için de ulus devletlerin, uluslar arası güçlerin Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi bölgesel ve kültürel örgütlerin, sivil toplum ve yerel siyaset faktörlerinin işbirliği yapmaları kaçınılmazdır (Çukurçayır, 2003: 264).

Yönetişim, güçlü devletleri gözetken bir yaklaşım olduğu gerekçesi ile eleştirilmektedir. Dünyada var olan "güç ilişkileri" ve "eşitsiz yapı" görmezlikten gelinmektedir.

Küresel yönetim ulus üstü sivil toplum kuruluşları ağını, hükümet dışı organizasyonların etkisini aşırı bir şekilde abartmaktadır. Bu anlamda küresel yönetişimi, siyasal ve ekonomik güçlerin bir işbirliği olarak da

görmek olanaklıdır. Eğer böyle bakılacak olursa yönetişimin, zengin kapitalist devletlerin fakirler üzerindeki hegemonyasını güçlendirecek olan bir yaklaşım olduğunu da kabul etmek gerekecektir (Çukurçayır, 2003: 264).

Küresel yönetişim, ulusal yönetim düzeylerinde küresel aktörlerin olduğu yeni bir evreyi anlatmaktadır. Bu evrede devlet artık yapan değil, yönlendiren bir mekanizmadır. Böylece devletin rolü yalnızca düzenlemeye indirgenmekte, "yapabilir aktörler" olarak toplumsal ve küresel aktörler öne çıkmaktadır (Çukurçayır, 2003: 265).

Ele almamız gereken bir diğer kavram da yönetişimdir. Yönetişim sistem, siyaset ve yönetim üçlüsünden oluşmaktadır. Yönetişim, bir toplumsal - politik sistemdeki ilgili bütün aktörlerin ortak çabaları ile elde edilen sonuçların oluşturduğu yapı ya da düzendir. Buradaki yapı ya da düzen siyasal - yönetsel (political governance) sistemi belirtmektedir. Diğer farklı disiplinlerle birleştiğinde ekonomik yönetişim (economic governance), sistem yönetişimi (systemic governance), ekolojik yönetişim (environmental governance), elektronik yönetişim (electronic governance) olarak kullanılmaktadır.

Yönetişim, küreselleşme sürecinin siyasal yanını düzene ve biçime sokmak amacı ile geliştirilen bir kavramdır.

Küreselleşmenin amaçlarına ulaşabilmesi için, ulusal yönetimlerin, insanların ortak beklentilerini ve evrensel değerlerini karşılaması lazımdır. Gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasına yardım etmek ancak etkili bir yönetişim, yapısal uyum, doğru ve açık yönetim, işbirlikçi yönetim ile mümkündür. Devletin bu konuda verimli, etkin, saydam ve denetime açık bir yönetim izlemesi gereklidir. Devletin yönetmeden, hükümet etmeden yönetişime geçişi, evrimi, ulus devletin karşılaştığı sıkıntıları ortaya koyar. Hükümet icraatlarının giderek artan oranda zorluğa düşmesi, halkın beklentilerini karşılayamaması, yoksulluk, istihdam problemleri, çevre sorunları, sosyal karmaşa gibi konular devlet anlayışının değişmesine, çok aktörlü esnek yönetsel yapılara geçişe, farklı yönetişime mecburiyet getirmiştir.

Bu gibi sebepler dahilinde Türkiye için, Avrupa komisyonunun yönetişim yaklaşımları ve Avrupa Birliği üyelerinin daha iyi yönetim ile işbirliği yapmaları gerekliliği ortaya çıkmıştır. Avrupa Komisyonu küresel sorumluluğun bilinci ile "iyi yönetimin", yönetişimin yaygınlaştırılması konusunda sürdürülebilir kalkınmayı temel almıştır. Bunun için de yerel ve bölgesel aktörlerin deneyimlerinden daha yoğun bir biçimde faydalanılması, her kurumun sorumluluğunun ve rolünün açık bir şekilde belirlenmesi, uzmanlaşmış bir kadro ile çalışılması bir gereklilik olmuştur.

Yeni dünya düzeninde Dünya Bankası, IMF, Dünya Ticaret Örgütü uluslar arası hüviyette ekonomik örgütler; Avrupa Birliği, NAFTA gibi ulus üstü ekonomik bloklar; ulusal sınırlara bağımlı olmadan hareket edebilen küresel şirketler; ulus - aşırı sivil toplum kuruluşları yeni dünya düzeninin aktörleri sıfatı ile birer küresel güç olarak ortaya çıkmışlardır.

Devletin rolünün küreselleşme ve entegrasyon politikaları çerçevesinde yeniden tanımlanarak, tüm kamu kurum ve kuruluşlarının üstlendikleri görevle uyumlu bir teşkilat yapısına kavuşturulması, hedeflenmiştir. Küreselleşme ile değişen koşullara hassas ekonomilerin uyumunu güden uluslar arası destek ve yardımlar, bu konuda Türkiye gibi ülkeleri cesaretlendirmiştir (Parlak, 2003: 363).

10 Aralık 1999'da, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne aday olması ile, Avrupa Birliği'ne entegrasyonu sağlayacak reformların hızla gerçekleştirilmesi önem kazanmıştır. Bu tarihten itibaren Türkiye, AB'ye uyum sürecinde yeni düzenlemeler içine girmiştir ve geliştirici nitelikteki bu düzenlemelerle evrensel değerleri yakalamıştır.

Değişim; çağımızı yeniden şekillendiren, sürekli yapılanma, hareket ve çaba içinde davranışları karakterize eden bir kavramdır. Teknolojide, bilimde meydana gelen değişimler; kültür, ahlak, inanç, tutum, alışkanlıktaki değişimler; insan ihtiyaçlarında, kamu hizmetlerinde, kurumsal ve kurumsal anlayıştaki değişimler bir bütün olarak sosyal yaşantıyı tüm yönleri ile farklılaştırmaktadır. Bir başka ifade ile, toplumsal yapının bir öğesinin değişmesi tüm yapıyı etkileyen bir sonucu oluşturur (Kongar, 1971:13).

Değişimin toplumsal hayatta yarattığı etki, etkilediği yapıyı kendisine uymaya zorlayıp, baskı unsuru olduğunu göstermekle dayatmacı olabilir. Değişime ayak uyduramamak, eski yapı davranış ve yaşayışta ısrarcı olmak, yeniyi kabullenmekte kolay olmayabilir. Toplumsal yaşantıda bu kavramların yer alıyor olması, yabancılaşma esasında kültürler, değerler çatışmasına; zaman boyutu esasında da kuşaklar arasında kopukluğa meydan verebilir. Halkın ihtiyaç ve talepleri; yönetim anlayışında usul, metod, mevzuat, kaynak değişimleri ile bağlantılı olarak farklılaşma yaratabilir.

İşte böyle durumlarda yönetimin değişmelere ve onu takip eden yeniliklere uyum sağlaması için; yönetimin verimliliği, kaliteyi, etkililiği artırmayı esas alan bir uyum çabası içinde bulunması şart oluyor. Değişime uyum çabaları, yönetimi geliştirme, yönetimi iyileştirme, yönetimi moder-nize etme, yönetimi yenileştirme gibi hareketleri gerekli kılıyor. Devlet yönetimin gelecekte neleri yapmak, neleri planlamak gibi düşünceleri, uyum çabaları ile birlikte değerlendirilmektedir. Oluşturulacak değişimde uyum çabaları incelenirken yönetimi geliştirme, reform ya da yeniden düzenleme ayrımı yapmadan birlikte ele alınmalıdır. Hükümetler her kalkınma planını veya hükümet programını yaparlarken, uyum çabaları, plan ve programlarda sürekli işlenen bir konu olmaktadır. Ancak hükümet değişikliği ile değişime uyum çabaları, kesintiye uğramakta ve yönetim bundan etkilenmektedir

Değişimin uluslar arası boyutu düşünülecek olursa, ülke içinde meydana gelen ekonomik, sosyal, kültürel, teknolojik ve bilimsel değişimler ile diğer ülkelerde oluşan değişimlerin mukayeseli değerlendirmesi, değişime uygun bir gelişme yapmayı zorunlu kılmıştır. Bu da hizmetteverimlilik, etkililik, rasyonellik, hız ve kaliteyi temin etmek amacı ile oluşmaktadır.

Türkiye'de yönetimde, reform, yeniden düzenleme ve geliştirme çalışmalarına baktığımızda, Türk kamu yönetiminin bu günkü durumuna gelmesinde, Osmanlı'dan alınan değerler de etkili olmuş, ancak Cumhuriyet döneminin yönetsel değişiklikleri içinde planlı döneme girme, yeniden düzenleme ve reform hareketleri yönetimi ayrıcalıklı bir konuma taşımıştır.

Planlı dönem öncesinden bilgi birikiminin ve uzman sayısının yetersizliği yüzünden Türk Kamu yönetimi tümüyle ve sistemli bir biçimde gözden geçirilememiş, merkezi ve kurumsal düzeyde sınırlı sayıda araştırma yapılabilmektedir (Karaer, 1983: 27). Planlı dönemden önce yapılan bu araştırmaların çoğunun yabancı uzmanlar tarafından hazırlandığı; planlı

dönemde ise yerli uzmanların büyük çapta araştırmalar yaptığı bilinmektedir. 1949 yılında Başbakanlıkça Ankara'ya davet edilen Prof. Dr. Neumark'ın "Devlet Daire ve Müesseselerinde Rasyonel Çalışma Hakkında Araştırma" isimli raporu; 1950'de Mr. Barker başkanlığındaki Uluslararası Kalkınma Bankası uzmanlarınca hazırlanan "Türk Politikası ile Yönetim Yapısı Üzerinde Çalışma" adlı rapor; Leimgruber grubunun "Türk Yönetim Yapısının Geliştirilmesine İlişkin Çalışması ve Raporu" ; Martin ve Cush tarafından 1951'de düzenlenen "Maliye Bakanlığı Örgüt, Yöntem ve Personel Sorunlarını Kapsayan Raporu" ; Maurice Chailloux-Dantel'in başkanlığında 1959 da hazırlanan "Türkiye Devlet Personeli" konulu raporu, zamanın hükümetleri tarafından yönetimin yeniden düzenlenmesi, reform için yaptırılmış çalışmalardır.

UYUM SORUNU

"Batı denilen bu uygarlığa mutlaka dahil olmak gerekir" diyen Atatürk'ün dış politikadaki temel amacı batı ile bütünleşerek Türkiye'yi ilerletmekti.

İkinci Dünya Savaşından sonra, Türkiye'nin Batı Avrupa'ya uyumlu bir dış politika izleyişi devam ediyordu. Türkiye 1948'de OEEC², 1949'da Avrupa Konseyi ve 1952'de NATO üyesi olmuştu. 31 Temmuz 1959'da Avrupa Ekonomik Topluluğuna ortaklık başvurusunda bulunmuştu. Böylece Türkiye Roma Antlaşmasının yürürlüğe girmesinden tam 19 ay sonra ve Cumhuriyetin ilanından tam 36 yıl sonra, Roma Antlaşmasının 238. maddesi uyarınca "ortak üye" (Associate Member) olmak için, Topluluk Konseyine başvurmuştu. 28 Eylül 1959'da başlayan görüşmeler, 12 Eylül 1963'te Ankara'da imzalanan "Ortaklık Anlaşması" ile sonuçlanmıştı. Anlaşma 1 Aralık 1964'de yürürlüğe girmişti. Ortaklığın amaçları şunlardı: "Bir taraftan barışı ve hürriyeti korumak ve sağlamlaştırmak, diğer taraftan ortaklar arasında devamlı ve dengeli ekonomik ve ticari ilişkileri teşvik etmektir. Böylece Türk ekonomisinin güçlendirilmesinin hızlandırılması ve Türk standartlarının yükseltilmesi temin edilmiş olacaktır." (Yeter, 1990: 192)

Ankara Anlaşması, Türkiye ve Avrupa Birliği arasında Türkiye'nin tam üyeliğine yönelik bir ortaklık kuran anlaşmadır. Anlaşmanın 28. maddesinde : "Anlaşmanın işleyişi, Topluluğu kuran antlaşmadan doğan yükümlülüklerin tümünün, Türkiye'ce üstlenebileceğini gösterdiğinde, akit taraflar, Türkiye'nin Topluluğa katılması olanağını inceler" hükmü yer almıştı (Bilici, 2004: 81).

Ortaklığın amaçlarının gerçekleştirilmesi için, bir gümrük birliğinin oluşturulması öngörülmüştür. Ortaklığın üç dönemde gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Hazırlık dönemi, geçiş dönemi, son dönem.

Hazırlık döneminde Türkiye, geçiş dönemi ve son dönem boyunca kendisine düşecek yükümlülüklerini üstlenebilmek için, Topluluğun yardımı ile ekonomisini güçlendirir. Geçiş döneminde kademeli olarak bir gümrük birliğinin oluşturulması ve Türkiye'nin ekonomik politikasının Topluluğunkilere yaklaştırılması öngörülmüştü. Son dönem aktif tarafların ekonomi politikaları arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesini gerektirir.

² EOEK (Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı). 1961'den itibaren OECD (Organization For Economic Cooperation And Development- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)

Türkiye'nin AB'ye üyelik macerası, Avrupa Konseyine üye olmasıyla başlar. Rusya ve onun kontrolündeki Doğu Bloku Ülkelerine karşı demokrasiyi esas alan diğer Avrupa Ülkeleri, 5 Mayıs 1949 tarihinde Avrupa Konseyini kurmuşlardır. Avrupa Konseyinin Kurucu Antlaşması "Avrupa Konseyi Statüsü" adı ile aynı tarihte yürürlüğe girmiştir. Statünün başlangıç bölümünde, taraf devletlerin "halkların ortak varlığı olan ve her gerçek demokrasinin dayandığı kişi özgürlüğü ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin kaynağı olan düşünsel ve ahlaksal değerlere sarsılmaz şekilde bağlı" olduğu belirtilmiştir (Bilici, 2004: 31-32). Türkiye statüye 8 Ağustos 1949'da katılmıştır. Ancak kuruluşunu izleyen yıllarda 1951'de Türkiye zamanla Sovyet tehlikesinin azalması ve ağırlıkla hedeflerin değişmesi sonucu, Konsey'deki önemini yitirmiştir. Nitekim 12 Eylül 1980'de meydana gelen yönetim değişikliğini demokratik rejimin ihlali olarak kabul eden Konsey³, Türkiye'nin üyeliğini askıya almıştı. Ancak çeşitli faaliyetlerinden yararlandığımız, bir ölçüde katkıda bulunduğumuz ve kopmakta milli bir yarar ve çıkar göremediğimiz bu kuruluş, dış politika bağlantımızda ağırlıklı bir yer tutmaktadır.

Türkiye ile AT arasında ortaklık yaratan Ankara Anlaşmasında taraflar arasındaki ortaklık rejiminin uygulanması ve gittikçe gelişimini sağlamak için üç temel organ kurulmuştur. Bunlar Ortaklık Konseyi, Ortaklık Komitesi ve Türkiye-Avrupa Topluluğu Karma Parlamento Komisyonudur. Bu organların yanında ayrıca teknik bir organ olan Gümrük Yönlendirme Komitesi de bulunmaktadır.

Ankara Anlaşması ile Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne üyeliğinin hazırlık, geçiş ve tamamlama olmak üzere üç dönemde gerçekleşmesi öngörülmüştü.

1964'de başlayan hazırlık döneminin beş yıl sürmesi ve gerekirse 12 yıla kadar uzatılması kararlaştırılmıştır. Türkiye beş yıllık gelişmeden memnun kaldığı için, sürenin uzatılmasını istememiş, geçiş dönemine girmek amacıyla 23 Kasım 1970'de Ankara Anlaşması Katma Protokolünü imzalamış ve protokol 1 Ocak 1973'de yürürlüğe girmiştir.

Katma Protokol'ün yürürlüğe girmesiyle geçiş dönemi başlamıştır. Bu dönemde Türkiye'nin Ortak Gümrük Tarifesine uyum sağlaması ve ekonomi politikalarını, Birlik politikalarına yaklaştırması istenmiştir. Ortak Gümrük Tarifesi'ni gerçekleştirebilmek için, Türkiye'nin rekabet gücü yüksek mallarda 12, rekabet gücü zayıf mallarda ise 22 yıllık süre esas alınmıştır. Buna göre, Türkiye 12 yıl sonra (1985) kısmen, 22 yıl sonra (1995) tamamen Gümrük Birliği'ne girmiş olacaktır.

Ancak aleyhine olduğu gerekçesiyle Türkiye, Katma Protokolü değiştirmek istemiş ve Birlik, Türkiye'nin bu talebini reddedince, 1974'den sonra ilişkiler sıkıntılı bir hal almıştır. Nitekim, 25 Aralık 1976'da ekonominin hazır olmadığı gerekçesiyle, Türkiye tüm yükümlülüklerini dondurmıştır. 30 Haziran 1980'de ilişkiler yeniden başlamışsa da, 12 Eylül 1980 ihtilâli, süreci tekrar kesmiştir. Mart 1981'de Milli Güvenlik Konseyi AB'ne üyeliği benimsemiş, ancak 22 Ocak 1982'de AB, Türkiye'nin iç meselelerini; gerekçe göstererek ilişkileri dondurmıştır. 16 Eylül 1986' da Türkiye-AB Ortaklık konseyi Bakanlar düzeyinde toplanınca ilişkiler tekrar başlamış ve Türkiye 14 Nisan 1987'de tam üyelik başvurusu yapmıştır (Güran, 1990: 9-10).

³ Avrupa Konseyi özellikle insan haklarının korunması alanında çok önemi bir rol oynamaktadır.

Tam üyelik başvurusuyla birlikte daha önce ertelenmiş olan gümrük indirim ve uyumları hız kazanmıştır. 1 Ocak 1993 itibariyle 12 yıllık listede toplam indirim % 80'e, 22 yıllık listede % 70'e ulaşmıştır. 12 ve 22 yıllık listelerdeki Ortak Gümrük Tarifesi'ne uyum sırasıyla %60 ve %50'ye yükselmiştir. İthalattan alınan gümrük vergisi ve konut fonu dışındaki tüm vergi ve resimler kaldırılmıştır.

Geçiş döneminin tamamlanması 23 yılı bulmuştur. 6 Mart 1995 Ortaklık konseyi Kararı ile 1.1.1996 tarihinden itibaren gümrük birliği başlatılmıştır. Böylece bu karar ile "hazırlık dönemi"nden sonra, "geçiş dönemi" de tamamlanmış ve son döneme girilmiştir. 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi Kararı, o güne kadar mevcut hukuki çerçeveyi tadil etmemiş olup, bu çerçeveyi tamamlar niteliktedir. Oluşturulan Gümrük Birliği kapsamında sanayi ürünleri, işlenmiş tarım ürünleri yer almaktadır. Buna karşılık tarım ürünleri, kapsama alınmamıştır. Türkiye açısından "hassas ürün" olarak nitelendirilen bazı ürünler açısından da, gümrük birliği 2001 yılı başından itibaren başlatılmıştır (Bilici, 2004: 82-83).

Türkiye'nin geçiş dönemi aşamasında, 14 Nisan 1987 tarihinde AB'ye yaptığı tam üyelik başvurusu ise, olumlu yanıt bulmamıştır. Son dönem Türkiye'nin AB'ye tam entegrasyonunun öngörüldüğü dönemdir. Ancak her ne kadar Ankara Anlaşması'na göre son döneme girilmiş gibi gözükse de, Türkiye- AB ilişkileri gerçekte gümrük birliğinden öteye geçememiştir. Bu gümrük birliği de; sadece(işlenmiş tarım ürünleri dahil) sanayi ürünlerinin serbest dolaşımını kapsayan tarım ürünlerinin ve hizmetlerin serbest dolaşımını içermeyen eksik bir gümrük birliğidir (Bulut, 2005: 69).

7 Şubat 1992'de imzalanan ve 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren Avrupa Birliği Antlaşması olarak da adlandırılan Maastricht Antlaşması, 7 Şubat 1992'de Hollanda'nın Maastricht kentinde imzalanmıştır ve 1 Kasım 1993'te yürürlüğe girmiştir.

Maastricht Antlaşması, temelleri Paris ve Roma Antlaşmasına dayanan AT örgüt yapısını radikal biçimde değiştirmiştir. Antlaşma, Avrupa bütünleşmesinde önemli bir dönüm noktasını simgelemektedir.

Maastricht Antlaşması, Avrupa Birliği'nin gelecekte alacağı şeklin zeminini oluşturan yapıya sahiptir. Bu antlaşmaya göre, Avrupa Birliği üç sütun üzerine oturmaktadır. Birinci sütunda ulusüstü (supranational) nitelikteki topluluklar vardır. Diğer iki sütun ise, uluslar arası (intergovernmental) niteliktedir. İkinci sütunda Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası (ODGP), üçüncü sütunda da Adalet ve İçişlerinde işbirliği yer almıştır.

18 Nisan 1951'de Paris'te Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg tarafından imzalanan ve 25 Temmuz 1952'de yürürlüğe giren Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kurucu antlaşması olan Paris Antlaşması, üye ülkeler arasında kömür ve çelik için ortak bir Pazar kurulmasını ve savaşın hammaddesi olan bu iki maddenin üretim ve tüketiminin kontrol altına alınmasını karara bağlamış ve yönetimini Yüksek Otoriteye bırakmıştır.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu kuran (Baykal, 1992: 41) Roma Antlaşmaları 25 Mart 1957'de imzalanmış, 1 Ocak 1958'de yürürlüğe girmiştir. Bunlardan Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu kuran Roma Antlaşması, aynı zamanda EURATOM olarak da bilinmektedir. Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran Roma Antlaşmasının

orijinal metninde temel entegrasyon modeli olarak ortak pazar öngörülmektedir. Her iki Roma Antlaşması da kurucu antlaşma hüviyeti taşımaktadır. Bu antlaşmaların metinleri değişik zamanlarda Avrupa Tek Senedi, Maastricht, Amsterdam ve Nice Antlaşmalarıyla revize edilmiştir. Roma Antlaşmalarında geçerlilik süresi olarak, herhangi bir süre belirtilmemiştir.

Paris ve Roma Antlaşmaları ile kurulan Avrupa Topluluklarının kurucu ülkeleri aynıdır. Bunlar: Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg'tur. 1973 yılına kadar Topluluk, Altılar olarak adlandırılmıştır. Bu tarihten sonra Topluluğa İngiltere, İrlanda, Danimarka tam üye olarak katılmıştır. Böylece Topluluk ikinci genişlemesini yapmıştır, ikinci genişlemenin ardından 1981 yılında Yunanistan tam üye olarak Avrupa Topluluklarına katılmıştır. Toplulukta üçüncü genişleme 1986'da Portekiz ve İspanya'nın katılımıyla gerçekleşmiştir. Üye sayısı 12'ye çıkmıştır.

Paris Antlaşmasının bazı maddeleri daha sonra Füzyon Antlaşması, Tek Avrupa Senedi, Maastricht ve Amsterdam Antlaşması ile değiştirilmiştir. 50 yıl süreli imzalanan antlaşma 25 Temmuz 2002'de sona ermiş, antlaşmadan kaynaklanan hak ve yükümlülükler Avrupa Topluluklarına devredilmiştir.

Ekim 1990'da iki Almanya'nın birleşmesiyle AT bir kez daha genişlemiş; eski Doğu Almanya'nın Federal Almanya'yla birleşmesi ile AT'nin coğrafi sınırları büyümüştür. Son olarak 1995 de Finlandiya, İsveç ve Avusturya'nın katılımı ile üye sayısı 15'e çıkmıştır.

Aralık 1997'de yapılan Lüksemburg Zirvesinde büyük çoğunluğunu eski Varşova Paktı ülkelerinin yanında, Batı ülkeleri ve Yugoslavya'dan ayrılan Slovenya aday ilan edilmiştir. Lüksemburg zirvesinde aday ülkeler iki kategoriye ayrılmıştır. Bunlardan birinci grubu oluşturan Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Slovenya, Kıbrıs ve Estonya ile tam üyelik müzakereleri 31 Mart 1998'de; ikinci grupta yer alanlar ise Bulgaristan, Romanya, Letonya, Litvanya ve Slovakya ile görüşmeler de 15 Şubat 2000'de başlamıştır.

Aralık 1999'da yapılan Helsinki Zirvesinde Malta ve Türkiye aday ilan edilmiştir. Malta ile tam üyelik müzakereleri, ikinci grup ülkelerle aynı tarihte 15 Şubat 2000'de başlatılırken; aday ülkeler arasında tam üyelik görüşmeleri başlamayan tek ülke Türkiye kalmıştır.

12-13 Aralık 2002'de Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da toplanan Avrupa Konseyi zirvesinde Bulgaristan, Romanya ve Türkiye dışında kalan aday ülkelerin, 2004 Mayıs ayında Avrupa Birliği'ne tam üye olarak katılmaları karara bağlanmıştır. Söz konusu 10 ülkenin katılım anlaşmaları 16 Nisan 2003'te Atina'da imzalanmıştır. Bu zirvede Türkiye'nin müzakerelere başlama tarihinin 2004 Aralık ayında toplanacak Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde karara bağlanacağı, Türkiye'nin Kopenhag Siyasi Kriterlerini yerine getirdiğinin 2004 yılında yayınlanacak ilerleme raporunda tescil edilmesi halinde, müzakerelerin gecikme olmadan başlatılacağı hükme bağlanmıştır (AB Ansiklopedisi, 2003: 102).

Böylece 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması, Türkiye ile AB'nin bütünlleştirilmesi için kademeli bir süreç öngörmüştür. Önce ilk adımı teşkil eden ikili ticaretin serbestleşmesi sağlanmış; bilahare, daha ileri düzeydeki ekonomik entegrasyon, yani Gümrük Birliği 31 Aralık 1995 itibarı ile tamamlanmıştır. Taraflar arasındaki entegrasyon seviyesi bu suretle ileri

bir noktaya ulaşmış ve ülkemizin bundan sonraki çabası, Ankara Anlaşması'nda bir sonraki hedef olarak yer alan tam üyeliğe yönelik olmuştur. Nitekim AB Komisyonu tarafından 13 Ekim 1999 tarihinde açıklanan Türkiye için ikinci İlerleme Raporunda, Türkiye'ye üyelik perspektifi verilmesi önerilmiştir ve bunun sonucunda Aralık 1999'da toplanan Helsinki Zirvesi ile Türkiye, AB'ye üyeliğe aday ülke olarak kabul edilmiştir.

Aralık 1999 Helsinki Zirvesi , Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal Program:

1999 Helsinki Zirvesinden önce, 1997'de gerçekleştirilmiş olan Lüksemburg Zirvesi'nde, son genişlemenin esasları ve takvimi belirlenmişti. Ancak Türkiye tam üyeliğe ehil (eligibility) görülmesine rağmen, genişleme sürecine dahil edilmemişti. Türkiye'ye sadece aday ülke statüsü tanınmakla yetinilmişti.

10-11 Aralık 1999'da Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde tam üyeliğe adaylığımızın tesciliyle birlikte, Avrupa Birliği ile uzun bir geçmişi bulunan ilişkilerimizde yeni bir dönem başlamıştı.

Helsinki Zirvesinde Türkiye'nin diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık ve kesin bir dille ifade edilmişti. Zirve sonuç bildirisi ayrıca Türkiye'nin diğer aday ülkeler gibi katılım öncesi stratejisinden yararlanmasını ve Türkiye için de bir Katılım Ortaklığı Belgesinin hazırlanmasını öngörmüştü.

Ülkemiz için ilk Katılım Ortaklığı Belgesi 8 Mart 2001'de AB Bakanlar Konseyi tarafından onaylanmıştı (www.deltur.cec.eu.int). Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan önceliklerin hayata geçirilmesine yönelik program ve takvimimizi içeren Ulusal Program 19 Mart 2001'de Hükümetimiz tarafından onaylanıp, 26 Mart 2001'de Komisyona tevdi edilmişti (www.mfa.gov.tr).

Katılım Ortaklığı Belgesi AB tarafından tek taraflı olarak hazırlanmaktadır. Katılım öncesi stratejinin kilit aracı olan Katılım Ortaklığı Belgesinde aday ülkeye mali yardımların nasıl yapıldığı ve AB'nin bu para yardımı karşılığı ilgili ülkeden ekonomik, hukuki ve idari anlamda hangi reformları beklediği açık biçimde sıralanmaktadır. Belgede ayrıca, ilgili kriterleri yerine getirmeyen ülkeye yapılacak yardımların geri çekilebileceği ifadesi de yer almaktadır.

Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin Katılım Ortaklığı Belgeleri, 30 Mart 1998'de Avrupa Konseyi tarafından kabul edilmiştir. Türkiye için hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi ise, Avrupa Parlamentosu'nun görüşünün ardından 4 Mart 2001'de kabul edilmiştir (AB Ansiklopedisi, 2003: 99). Yenilenmiş Katılım Ortaklığı Belgesi ise, Avrupa Komisyonu tarafından 26 Mart 2003'te hazırlanmış ve 15 Nisan 2003'de üye devletlerce kabul edilmiştir. Katılım Ortaklığı Belgesi ile Ulusal Program sırasıyla Nisan ve Temmuz 2003'te gözden geçirilmiştir.

Kopenhag Kriterleri, AB Devlet ve Hükümet Başkanlarının 22 Haziran 1993'de Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da yaptıkları zirvede kabul ettiği kararlardır. Avrupa Birliğine üye olmak için aday ülkelerin yerine getirmesi gereken asgari koşullardır. Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri ile Kıbrıs'ın Avrupa Birliğine üye olarak katılmalarının ele alındığı zirvede şekillenen Kopenhag kriterleri, kendi içerisinde üç kategoriye

ayrılmıştır. Bunlar da birinci grup kriterler siyasi kriterler; ikincisi grup kriterler ekonomik kriterler, üçüncü grup kriterler ise AB üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneğidir. Siyasi kriterler öncelikle aday ülkenin demokratik bir sistemle yönetilmesini, hukuk devleti ilkesini benimsemesini ve seçimlerin özgür yapılmasını asgari koşul olarak belirlemektedir. Ayrıca mevcut siyasi sistemin insan haklarına dayanması ve azınlıkların haklarına riayet etmesi öngörülmektedir (Ülger, AB El Kitabı, 2003).

Demokrasi kavramının açılımı siyasi çoğulcu, din ve ifade özgürlüğünün anayasal garanti altına alınması, bağımsız yargı ve anayasal kurumların mevcudiyeti, siyasi partilerin örgütlenme ve seçimlere katılabilme hakkı gibi unsurları içermektedir. Hukukun üstünlüğü ise, toplumda adalete olan güvenin kurumsallaşması ve hukuk devletinin ülkede yerleşmiş olması anlamına gelmektedir. Öte yandan aday ülkenin İnsan Hakları Sözleşmesine taraf olması ve bireysel başvuru hakkını kabul etmesi gerekmektedir. Ayrıca temel özgürlüklerin tanınması dil, din, cinsiyet, ırk, ifade ve basın özgürlüğü, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü, azınlık haklarının korunması ve hukuk karşısında kişilerin eşit konumda yer alması da, insan haklarının referans noktaları olarak kabul edilmektedir. Azınlıkların parlamentoda temsil edilmesi, yerel yönetimlerde ve hükümette azınlık mensuplarının yer alması; ilk ve orta öğretimde azınlık dillerinde eğitim verilmesi, idari hizmetler ve yargıda azınlıklara kendi dillerini kullanma hakkı tanınması da, siyasi kriterler kapsamındadır (AB Ansiklopedisi, 2003: 102).

İkinci grup kriterler AB'ye aday olacak ülkenin ekonomik yapısına ilişkindir. Buna ilave olarak, aday ülkenin ekonomik yapısı Avrupa Birliğine katıldığında rekabete dayanabilecek ve serbest piyasa şartlarında yaşayabilecek kapasiteye sahip olmalıdır. Üçüncü grup kriterler ise, ilgili ülkenin üyelik yükümlülüklerini üstlenme istek ve yeteneğine sahip olmasını *acquis communitaires* olarak bilinen topluluk müktesebatını benimsemesini öngörmektedir (Ülger, 2003: 190).

Türkiye Aralık 2002 Kopenhag Zirvesinde ortaya koyulan 'Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini karşıladığına karar verilmesi halinde üyelik müzakerelerine başlanacaktır' ilkesini dikkate alarak, reform çalışmalarını siyasi alanda yoğunlaştırmıştır. Bu alanda anayasa değişiklikleri dahil çok sayıda yeni düzenleme yapılmıştır. Bu çabalar doğal olarak Türkiye hakkında kararın verileceği 2004 yılı Aralık ayına kadar sürmüştür.

Siyasi kriterlerin yanında ekonomik kriterler açısından da çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bunlara aşağıdaki örnekleri verebiliriz:

Kamu maliyesi ve bütçe uygulamalarının basitleştirilmesi; bütçe denetiminin güçlendirilmesi; kamu finansmanı ve borç yönetiminin düzenlenmesi (devletin iç ve dış borçlanması, devletin hibe alması, devletin borç ve hibe vermesi, nakit yönetiminin maliye ve para politikaları ile koordineli bir şekilde yürütülmesine yönelik esaslar düzenlenmiştir.); bankacılık sektörünün güçlendirilmesi; yabancı yatırımların teşviki ile yabancıların Türkiye'de çalışma izinleri ile ilgili düzenlemeler; fikri mülkiyet haklarının korunması ile ilgili uluslararası sözleşmelere taraf olunmasına ilişkin çalışmalar.

AB Aralık 2004 tarihinde Türkiye'nin siyasi kriterleri yerine getirdiğine karar verecek olursa Türkiye ile tam üyelik müzakerelerine başlanacaktır (Bilici, 2003: 89).

2002 Kopenhag zirvesinde, Türkiye'yi AB üyeliği yolunda desteklemek amacıyla Türkiye için mevcut katılım stratejisinin güçlendirileceği belirtilmiş, komisyon, mevzuatın incelenmesi sürecini yoğunlaştırmaya davet edilmiş, buna paralel olarak AB ile Türkiye arasındaki Gümrük Birliğinin genişletileceği ve derinleştirileceği, Türkiye'ye yönelik katılım öncesi mali yardımın kayda değer ölçüde arttırılacağı belirtilmiştir (www.mfa.gov.tr).

AB Komisyonu, Aralık 2002 Kopenhag Zirve sonuçları uyarınca hazırladığı rapor ve tavsiyeyi, 6 Ekim 2004 tarihinde açıklamıştır. Komisyon ayrıca, ülkemiz AB'ye üyeliğinin Birlik açısından yaratacağı olumlu ve olumsuz tesirleri içeren bir 'Etki Değerlendirmesi Çalışması'da yayınlamıştır. 2004 ilerleme raporunda komisyon, Türkiye'nin AB'ye uyum yönünde attığı adımları kapsamlı biçimde değerlendirmiştir. Tavsiye metninde ise siyasi kriterlerin yeterli ölçüde karşılandığını tespitle, üye ülkeler Türkiye'yle müzakerelerin başlatılması yönünde net bir tavsiyede bulunmuştur. Komisyon tavsiyesinde, Aralık 1999 Helsinki zirvesinde, ülkemizin 'AB'ye katılması mukadder bir aday ülke' olarak ilan ve tescil edilmiş olduğu da vurgulanmıştır. 'Etki Değerlendirmesi Çalışması'nda ise, Türkiye'nin AB'ye üyeliğinin AB'nin adalet ve içişleri, ekonomi, bütçe, iç pazar, tarım ve balıkçılık alanlarında olası etkileri değerlendirilmiş, katılımımızın genel olarak birliğe olumlu katkılarda bulunacağı sonucuna varılmıştır (Ülger, AB El Kitabı: 189-190).

17 Aralık 2004 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilen AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde, 1999 Helsinki ve 2002 Kopenhag Zirvesinde alınan kararlar teyit edilmiş, Türkiye'nin reform sürecinde atmış olduğu kararlı adımların memnuniyetle karşılandığı belirtilerek, ülkemizle üyelik müzakerelerinin-zirve sonuç bildirgesi metninin 23.maddesinde öngörülen çerçeve dahilinde 3 Ekim 2005 tarihinde başlatılması oybirliğiyle kararlaştırılmıştır. 17 Aralık 2004 AB Devlet ve Hükümet Başkanları zirvesi bildirisi uyarınca komisyona iki ana belge hazırlanması görevi verilmiştir (www.deltur.cec.eu.int).

Bu belgeleri müzakerelerin esaslarını belirleyecek çerçeve belgesi ile katılım ortaklığı belgesi (KOB) olarak sıralamak mümkündür. Çerçeve belgesi müzakerelerin belkemiğini oluşturacak olması nedeniyle, ayrı bir önem arz etmektedir. Söz konusu belgenin Haziran ayında hazırlanması öngörülmektedir. Katılım Ortaklığı Belgesinin ise, Kasım 2005'te hazırlanarak 2005 yılı ilerleme raporu ile eşzamanlı olarak tarafımıza sunulması beklenmektedir. Bu iki belgeye ek olarak komisyon, Türkiye'nin AB üyesi ülkelerde ve AB'nin Türkiye'de karşılıklı olarak daha iyi tanıtılmasına yönelik olarak sivil toplum örgütleri aracılığıyla yürütülecek faaliyetleri içerecek olan "Sivil Toplum Diyalogu" başlıklı bir çalışma hazırlamakla görevlendirilmiştir.

Müzakerelerin çerçevesi, her aday ülke için yürütülecek katılım müzakerelerinin, müzakere çerçevesine göre olacaktır. Beşinci genişleme sürecinin deneyimlerine dayanarak, Komisyonun önerisi üzerine, Konsey tarafından oluşturulacak olan her bir çerçeve, aday ülkenin durumuna, özelliklerine göre ayarlanacaktır. Buna göre (www.deltur.cec.eu.int): Müzakerelerin içeriği, her biri kendine özgün olmak üzere, birçok konu başlığına bölünecektir. Konsey, istediği takdirde her konu başlığını geçici olarak kapatma veya açma konusunda gerekli performans kriterlerini belirleyecektir.

Uzun geçiş süreleri, derogasyonlar ve özgün düzenlemeler, daimi koruma tedbirleri düşünülebilir. Komisyon bu tedbirleri uygun bir şekilde kişilerin serbest dolaşımı, yapısal politikalar veya tarım gibi alanlarda her bir çerçeve için yapacağı önerilere dahil edecektir.

Bir aday ülkenin katılımının mali yönlerine, uygulanabilir mali çerçevede yer verilmelidir.

Müzakerelerin ortak hedefi katılımdır. Sonucu garanti değildir. Açık uçlu bir süreçtir. Şayet bir aday ülke, üyelik yükümlülüklerinin hepsini yüklenebilecek konumda değilse, ilgili aday ülkenin Avrupa yapılarına bütünüyle bağlanması ve bunu en güçlü biçimde yapması lazımdır.

Birliğin temelini oluşturan özgürlük, demokrasi, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin bir aday ülke tarafından ciddi ve devamlı bir şekilde ihlal edilmesi halinde, komisyon kendi inisiyatifini veya üye devletlerin üçte birinin talebi üzerine, müzakerelerin askıya alınmasını tavsiye eder ve tekrar başlatılması konusunda şartlar önerir. Konsey; müzakerelerin askıya alınıp alınmama konusunu, tekrar başlama şartlarını nitelikli çoğunlukla kararlaştırır. Hükümetler arası konferansta üye devletler oy birliği kuralına uyarak, konsey kararına uygun hareket edeceklerdir ve ayrıca Avrupa Parlamentosu da bilgilendirilecektir.

Müzakere süreci boyunca Birlik, her aday ülke ile yoğun bir siyasi ve kültürel diyalog kuracaktır. Bu diyalog sivil toplumu da içine alacak ve insanlar arasındaki iletişimi güçlendirecek, karşılıklı anlayışı geliştirecektir.

TÜRKİYE'NİN UYUM YÖNETİMİ

Daha önce de belirttiğimiz üzere; Türkiye'nin AB'ye üyelik macerası, Avrupa Konseyine üye olması ile başlar. Türkiye-Konsey ilişkilerini tekrar kısaca değerlendirecek olursak; 1951'de Avrupa Konseyi'ne heyecanla üye olan Türkiye, zamanla Sovyet tehlikesinin azalması ve ağırlıklı hedeflerin değişmesi sonucu, Konsey'deki itibarının bazen dalgalanmalara maruz kaldığına şahit olmuştur. Nitekim yurdumuzda 12 Eylül 1980'de meydana gelen yönetim değişikliğini, demokratik rejimin ihlali kabul ederek, Türkiye'nin üyeliğini 6 yıl süre ile askıya almış bulunan Konsey; özellikle Türkiye'de insan haklarına ve bölgesel grupların kültürlerine tam riayet edilmediği görüşüne varan suçlaması ile Türkiye'yi dışlamıştır. Oysa Konsey, çeşitli faaliyetlerinden yararlanamadığımız fakat kopmakta da milli yarar ve çıkar görmediğimiz bir kuruluş olarak, dış politika bağlantımızda ağırlıklı bir yer tutmaktadır.

Ancak siyasi bir kuruluş olan Konsey'in zamanla çalışmalarında gelişmeler ve değişmeler olması, ele aldığı konuların da genişlemesi sonucunu doğurmuştur. Bu nedenle Konsey halen, kamu hizmetlerinin her alanında üye ülkelerin ilgili birimleri arasında işbirliğini gerçekleştirmeye çalışan bir koordinatör kuruluş görevini üstlenmeye devam etmekte ve başta Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı olmak üzere, bir çok bakanlığın çeşitli birimlerinin Konsey ile ayrı ayrı ilişkisi olmuştur.

Türkiye-Topluluk ilişkileri içinde, ilk düzenli örgütlenme, Milli Güvenlik Kurulu'nun 25 Mart 1981 tarihinde aldığı karar sonucu 15 Aralık 1982'de çıkarılan 8 / 3987 sayılı kararnamedir. Bu kararname ile Türkiye- Topluluk ilişkilerinde koordinasyon görevi, Devlet Planlama Teşkilatına verilmiş ve teşkilat içinde bir AET başkanlığı (Genel Müdürlüğü) kurulmuştur. AET konularında bir "koordinasyon komitesi" de yaratan 8 / 3987 sayılı kararname, ancak Nisan 1982 tarihinde uygulama aşamasına gelmiş ve

1982-1987 döneminde Türkiye-Topluluk ilişkilerinin yönlendirilmesinde en önemli hukuki düzenleme olarak yürürlükte kalmıştır (Karluk, 2004: 166).

1973 ve 1980 yıllarındaki petrol krizlerinin ardından ortaya çıkan ekonomik krizlerin etkileri, Topluluk üyesi ülkelerde de hissedilmiştir. 1957 yılından beri görülen gelişmelerin durduğu, bütünleşme sürecinin duraklamaya girdiği, hatta ekonomik ve parasal birlik yönünde, ilerlemelerin imkânsızlaştığı görülmüştü.

Bu arada ülkemizde 1983'de yapılan genel seçimlerle Anavatan Partisi iktidara gelmiş, yeni hükümet, Topluluk ile ilişkilerin canlandırılmasına çaba sarf etmiş, dünyadaki yapısal değişimlere paralel politikalar benimsemiş ve uygulamaya geçilmiştir.

1985'de Başbakan Turgut Özal, zamanı geldiğinde ve şartlar olgunlaştığında Avrupa Topluluğuna tam üyelik başvurusunda bulunulacağını söylemiştir. 16 Eylül 1986'da 6 yıllık bir aradan sonra, Türkiye-AET Ortaklık Konseyi Brüksel'de toplanmış ve böylece Türkiye-AET ilişkilerinin canlandırılması süreci başlamış olmuştur.

17 Ekim 1986 tarihinde, AET ile ilişkilerin izlenmesi ve koordinasyonundan sorumlu bir Devlet Bakanlığının kurulması ile 1959'dan bu yana Türkiye-Topluluk ilişkileri, ilk defa bir Devlet Bakanlığı düzeyinde ele alınmıştır. 16 Şubat 1987 tarihinde Devlet Bakanı ve Başbakan yardımcılığı tarafından yayınlanan genelge, ilgili bakanlık ve kuruluşların kendi bünyelerinde AET birimleri oluşturmalarını zorunlu kılmıştır (Karluk, 2004: 166).

14 Nisan 1987'de Avrupa Topluluğuna "ortaklık statüsünden" ayrı olarak, "tam üyelik" başvurusunda bulunulmuştur. 14 Nisan 1989 tarih ve 367 sayılı kararnameyle, Bakanlıklarda ve bağlı kuruluşlarda AT ile ilgili birimler kurulması sağlanmıştır.

14 Nisan 1987'de tam üyelik başvurusu sonucunda, AT konusunda koordinasyonu sağlamak üzere, esası 8 / 3987 sayılı kararnamede yer alan üç temel kurul, yeniden düzenlenerek oluşturulmuştur (Karluk, 2004: 167).

1: Üst kurul:

Başbakan ve Başbakan Yardımcısının başkanlığında, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, ilgili Devlet Bakanı, ekonomik işlerden sorumlu Devlet Bakanı, Dışişleri Bakanı ile Başbakan Müşavirinden oluşur. Toplulukla ilişkilerin ekonomik politik ve sosyal yönlerini ve izlenen politikaların esaslarını belirlemekle görevlidir.

2: Koordinasyon Kurulu:

Başbakan Müşaviri, bakanlıklar, DPT müsteşarı, Hazine, Dış Ticaret Gümrük Müsteşarı, DİE ile TSE başkan ve başkan yardımcılarında oluşan bir kuruldur. Topluluk ile gerçekleştirilecek görüşmelerin talimatlarını hazırlar ve ortaklık organlarında alınan kararlar ile ilgili olarak, yapılması gereken iç uyumun sağlanması için, getirilen teklifleri inceleyerek karara bağlar.

3: Danışma Kurulu:

Koordinasyon kurulu üyelerine ek olarak, Türkiye-Topluluk Karma Parlamento Komisyonu üyeleri, Üniversiteler, Odalar Birliği, İktisadi Kalkınma Vakfı, TİSK, TÜSİYAD, Türkiye Avrupa Topluluğu Derneği, Ziraat Odaları Birliği, Bankalar Birliği, Dış Politika Enstitüsü, Toplulukla

İlişkilerle görevli Başbakan Baş Müşaviri'nce davet edilen diğer kuruluş temsilcileri ile Topluluk konusunda ihtisas yapmış kişilerden oluşmaktadır.

4: Mevzuat Uyumu Alt Komiteleri:

Türkiye'nin 14 Nisan 1987 tarihinde Topluluğa tam üyelik için başvurusunu takiben, tam üyelik gerçekleştiğinde çıkabilecek sorunları en aza indirmek amacı ile mevzuat konusunda uyum çalışmaları yapmak üzere 19 adet alt komite kurulmuştur (Karluk, 2004: 167).

1989 yılında ise 360 sayılı KHK ile 11 kuruluşta Avrupa Toplulukları Koordinasyon Genel Müdürlükleri ya da daire başkanlıkları kurulmuş, daha sonra bu sayı artış göstermiştir.

14 Nisan 1987 tarihinde Türkiye'nin tam üyelik için yaptığı başvuru, Konsey tarafından Komisyona havale edilmiş olup, hazırlanan rapor, Türkiye'nin tarım ve sanayi sektöründe Toplulukla olan önemli yapısal farklar; sanayide yüksek koruma alanları, 1989'da artış gösteren makro ekonomik dengesizlikler, düşük sosyal koruma düzeyleri ve Türkiye ile Topluluklar arasındaki kalkınma düzeyi farkının büyüklüğü gibi sebepler ile olumsuz olmuştu. Komisyonun olumsuz görüşü, Konsey tarafından 5 Şubat 1990'da onaylanmış, Türkiye'nin başvurusunun değerlendirilmesi 1992'den sonraya bırakılmıştı. Zaten Komisyon 1993 senesine kadar, Tek Avrupa Senedi hedeflerine ulaşmadan tam üyelik başvurularını işleme koyamayacağını belirtmişti.

1990'lı yılların ilk yarısında Avrupa'nın siyasi yapısı baştan aşağı değişiyordu. Berlin duvarı yıkılmış, 3 Kasım 1990'da iki Almanya birleşmiş Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri Sovyetler Birliği denetiminden çıkarak demokratikleşmiş ve neticede Sovyetler Birliği çözülmüştü. Türkiye ile ilişkilerdeki gelişme devam ederken, Topluluk, Tek Avrupa Senedi ile başlayan ortak politikaların uygulamalarına hız vermiş ve sürekli gelişmeyi destekleyen yeni alanlarda çalışmalarına devam etmiş; ortak kültür ve ortak vatandaşlık kimliklerini gelecek kuşakların ve gençlerin güvenli ortamda yaşamalarını sağlayacak anlaşmalarla yasal-laştırmıştır. Bu amaçla 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan ve Maastricht Antlaşması olarak bilinen, resmi adı ile "Avrupa Birliği Anlaşması" "Avrupa Birliği" esası üzerine kurulmuş olup, tarihi bir dönüm noktasını oluşturmuştur. 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren bu anlaşma, Avrupa Ekonomik Topluluğu adını Avrupa Topluluğu'na dönüştürmüştür. Anlaşma, kademeli olarak gerçekleştirilmesi gereken Ortak Güvenlik ve Dış Politika; Avrupa vatandaşlığı; ekonomik ve parasal birlik konularındaki yenilikleri içermektedir (Avrupa Birliğine Doğru, 2003: 14).

Avrupa bütünleşmesinde önemli bir dönüm noktasını simgeleyen Avrupa Tek Senet'inin ardından kurucu anlaşmalarda en geniş revizyon yaratan Maastricht Antlaşması, Avrupa Topluluklarının yapısını radikal biçimde değiştirmiştir. 21-22 Haziran 1993'te yapılan Kopenhag Zirvesinde aday ülkelerin Avrupa Birliği ile tam üyelik müzakerelerine başlayabilmeleri için 3 kriterin karşılanması kararı alınmış olup, tam üyelik müzakerelerine başlayabilmek için aday ülkelerin bu kriterlere yani Siyasi kriterler (demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlık haklarına saygı); Ekonomik kriterler (işleyen bir Pazar ekonomisi ve AB içindeki piyasa güçlerine ve rekabet baskısına karşı koyma kapasitesi); Topluluk Müktesebatına uyum (siyasi, ekonomik ve parasal birliğin hedeflerine uyuma ve üyelik yükümlülüklerini üstlenme kapasitesi) kriterlerine uyum

sağlaması gerekmektedir. Bu kriterler ileride Türkiye'nin tam üyelik sürecinde önemli rol oynamıştır.

AB genişleme ve yeniden yapılanma girişimlerinde hızla ilerlerken, Haziran 1993'te Kopenhag'ta yapılan Zirve toplantısında, üye ülkeler Türkiye için olumlu bir tutum içinde bulunmuşlar, 6 Mart 1995 tarihinde toplanan Türkiye AB Ortaklık Konseyi kararı çerçevesinde, taraflar arasında 1 Ocak 1996'da Gümrük Birliği kurulmuştur. Böylece Türkiye'nin 22 yıl süren "Geçiş Dönemi" tamamlanmış oluyor ve 1 Ocak 1996'dan itibaren tam üyelik sürecinde "son döneme" girilmiş bulunuyordu.

AB'nin genişleme sürecine girmesi ile birlikte, Maastricht Anlaşma-sı'nın getirdiği yeniliklerde de değişiklikler yapılmasının gereği ortaya çıkmıştı (Avrupa Birliğine Doğru, 2003: 15). Bunun için 16-17 Haziran 1997'de Amsterdam'da yapılan Avrupa Konseyi Zirvesinde, Amsterdam Antlaşmasının temel hükümleri nihai hale getirilmiş ve Mayıs 1999'da yürürlüğe girmişti. Anlaşmaya göre AB, üye devletlerin ortak ilkeleri olan hürriyet, demokrasi, insan haklarına saygı ve hukukun üstünlüğüne dayanmaktadır (AB Ansiklopedisi, 2003: 28).

Amsterdam Antlaşması ile, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uyum, tam üyelik için yazılı bir şart olmuştur. Antlaşmaya göre, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine uymayan veya zaman içerisinde sözleşmeye aykırı davranma eğilimini sık olarak ortaya koyan üyenin; Bakanlar Konseyinde oy hakkı, diğer ülkelerin üçte birinin teklifi ve oy birliği ile karar alınması koşulu ile askıya alınabilecektir.

Amsterdam Antlaşmasının kabul edilmesinden sonra, Avrupa Birliği Komisyonu'nun Avrupa Birliği'nin 21 .yy. daki güçlenme ve gelişme perspektiflerini ortaya koyan 16 Temmuz 1997 tarihli Gündem 2000 Bildirisi'nde Genişleme Bölümü'nde Türkiye'ye yer verilmemiştir. Türkiye ile ilişkilerin sadece Gümrük Birliği çerçevesinde kalacağı belirtilmiştir. Yani Türkiye dışlanmış. Kopenhag Zirvesi sonuç belgesinde Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin AB'nin üyesi olacakları konusu açık bir şekilde ifade edilirken, Türkiye bu belgede, ilişkilerinin sadece Gümrük Birliği ile sınırlı kaldığını öğreniyordu. Bunun üzerine Gündem 2000'nin hemen ardından Türkiye, yoğun ikili temaslara başlamış, AB'nin tutumunun Türkiye-AB ilişkilerinin müktesebatına uymayacağını belirterek, Aralık 1997'de yapılacak olan Lüksemburg Zirve Toplantısında, Türkiye'nin AB genişleme sürecine dahil ülke olduğunun açıklanmasını istemişti. Ancak yapılan Zirvede (12-13 Aralık), Türkiye yine genişleme sürecinin dışında bırakılmıştı. Bunun üzerine Türkiye diyalogu tek taraflı olarak kesmişti.

4 Mart 1998'de AB Komisyonu, Türkiye-AB ilişkilerini geliştirmeyi amaçlayan "Türkiye için Avrupa Stratejisi" adlı bir rapor hazırlamıştı. 15-16 Haziran 1998'de yapılan Avrupa Birliği Cardiff Zirvesi'nde bu strateji onaylanmış ve Türkiye için "üyelğe ehil" yerine " , "üyelik aday" ifadesi kullanılmıştı ve artık Türkiye, AB Komisyonunun her yıl Ekim ayının sonunda, aday ülkelerin üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme kapasitesinin değerlendirilmesine ilişkin hazırladığı "İlerleme Raporuna" dahil edilmiş oluyordu (Avrupa Birliğine Doğru, 2003: 17).

10-11 Aralık 1999'da toplanan Helsinki Zirvesinde, Türkiye oy birliği ile AB'ne aday ülke olarak kabul edilmişti. Artık ilişkilerde yeni bir dönem başlamış oluyordu.

AB'nin 21. yy.daki politikalarının çerçevesini çizen Gündem 2000 belgesinde, yapısal uyumun yeni yüzyılda AB için öneminin artacağı belirtilmektedir. Gündem 2000'de, AB'nin öngördüğü genişleme ile bağlantılı olarak kalkınma düzeyleri birbirinden farklı olan ülkelerin, yeni üyeler olarak AB içinde yer alması olasılığının, ekonomik ve toplumsal uyum ve dayanışma hedeflerini her zamankinden daha önemli hale getirdiği vurgulanmaktadır (Oralalp, 2001: 186).

Türkiye ile AT arasında 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara'da imzalanan Ortaklık Anlaşması'nın üzerinden 37 yıl geçtikten sonra, AB'ne tam üyelik yolunda en somut adımlardan biri Helsinki Zirvesinde atılmıştır. Türkiye 10-11 Aralık 1999 tarihinde Helsinki'de yapılan Avrupa Birliği Konseyi'nde (Avrupa Zirvesi) oybirliği ile AB'ye aday ülke olarak kabul ve ilan edilmiş, diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık ve net bir şekilde belirtilmiştir. Tam üyeliğe adaylığın kesinleşmesiyle, AB ile ilişkilerimiz yeni bir nitelik ve içerik kazanmıştır. Zirve kararları çerçevesinde, 4 Aralık 2000 tarihinde Türkiye'nin Katılım Ortaklığı Belgesi kabul edilmiştir. AB tarafından tek taraflı olarak hazırlanmış olan bu belge, Türkiye'nin tam üyeliğe kadar gerçekleştirmesi gerekenleri kısa ve orta vade olmak üzere, öncelikli alanları ve AB'nin yapacağı mali yardımı tanımlamaktadır (Şu AB Neyin Nesi, 2005: 18). Zirve metninde Türkiye' nin "diğer aday ülkelere uygulanan kriterler çerçevesinde aday ülke olduğunun" ilan edilmesinin yanı sıra, Türkiye'nin üyeliği için gerekli olan reformların gerçekleştirilmesine yönelik olarak bir Katılım Öncesi Strateji geliştirileceği belirtilmiştir. Buna ilaveten Türkiye tarafından AB müktesebatının benimsenmesine ilişkin, bir Ulusal Program hazırlanması öngörülmüştür.

Türkiye tarafından hazırlanan Ulusal Program'da, Türk mevzuatının Avrupa Birliği müktesebatına uyumu için, mevzuatımızda yapılacak değişiklik ve yeniliklerin arasında Bölgesel Politikalar da başlık olarak yer almaktadır. Uyum çalışmaları sadece AB mevzuatına uygun mevzuatın çıkarılmasından ibaret olmayıp, bu mevzuatın uygulamaya geçirilmesini güvence altına alacak hukuki ve idari yapıları da kapsamaktadır. Bu durum göz önüne alındığında, AB'ye mevzuat ve idari yapı uyumu açısından, Türkiye'nin önünde diğer alanlarda olduğu gibi, bölgesel politikalara uyum açısından da, ciddi bir yol olduğu görülmektedir.

Üyelik sürecindeki ülkelerin AB müktesebatına uyum, yani mevcut ulusal yasal ve kurumsal yapıyı AB'nin ortak kurallarına uyumlu hale getirme yükümlülüğü vardır. AB'nin desteğinden yararlanma çerçevesini oluşturmak için, bölgesel kalkınma alanında, bölgesel kalkınma stratejisi ve bu strateji ile uyumlu bölgesel kalkınma politikaları geliştirmek gerekmektedir.⁴

Modernizasyon çerçevesinde ele alınabilecek gelişmeler, Türkiye açısından sadece AB üyeliği perspektifi ile değil, fakat çağa uyum sağlayacak bir Türkiye yaratmak amacını taşımaktadır. Bu uyum sürecinde ulaştırma, çevre, endüstri, tarım gibi farklı sektörlerden sorumlu bakanlıkların kendi aralarındaki işbirliği değerlendirmeleri, modernizasyonun daha kolay elde edilmesi için bir mecburiyet olmalıdır. Ancak bu işbirliği değerlendirmeleri, yapısal bir desteği şart koşmaktadır. Genişleme için yapısal destek, Türkiye için dikkatle işlenmesi gereken bir konudur. Uygulama süreçleri epey karışık olan yapısal fonlar ve uyum fonundan,

---

⁴ AB Süreci ve Planlama; s. 193

birliğin gelecekteki genişlemesi ile AB'ye katılacak yeni üye devletlerin yararlandırılması öngörülmektedir.

Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB), üyeliğe hazırlık döneminde aday ülkenin kısa ve orta vadede yapması gereken öncelikli alanları tanımlayan ve bu çerçevede gerekli mali yardım bütçesini belirleyen bir dokümandır. Kısa vadede yerine getirilmesi beklenen öncelikle, bir yıllık süre olarak tanımlanırken; orta vadeli öncelikler ise, gerçekleşmesi bir yıldan fazla sürecek konuları kapsar. Katılım Ortaklığı Belgesi, aday ülkenin adaylıktan üyeliğe geçiş sürecinde atması gereken somut adımları, gerçekleştirmesi beklenen yasal reformları bir takvime bağladığı için önemli bir yol haritası ve eylem planıdır.

Bu politikalar gereği, fonların etkin kullanımını sağlayabilmek için, aday ülkelerin tam üyelik öncesinde, kapasitelerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla oluşturulan ve halen AB ile aralarında Katılım Ortaklığı Senedi imzalanan, aday ülkelerin yararlandığı Katılım Öncesi Strateji; üç finansal araçtan oluşmaktadır.

Helsinki Zirvesi kararlarına uygun olarak, Türkiye'nin "yol haritası" niteliğindeki "Katılım Ortaklığı Belgesi" 4 Aralık 2000 tarihinde kabul edilmiştir. Bu belgede Türkiye'nin tam üyelik statüsüne geçişine kadar, kısa ve orta vadede yapması gerekenler öncelik sırası içinde, bir takvim dahilinde sıralanmıştır. Amsterdam Antlaşmasında yer alan Kopenhag Kriterleri'nin siyasi alt başlığında yer alan hususlar, Katılım Ortaklığı Belgesi'nin kısa dönemde yapılması gereken "ev ödevleri" kapsamındadır (Öğretmenler için AB Kılavuzu, 2005: 39).

Türkiye tarafından 26 Mart 2001'de; Avrupa Komisyonu'na; Kopenhag Kriterleri, Helsinki Zirvesi sonuçları, Katılım Ortaklığı Belgesi, 2000 yılı İlerleme Raporu ve 8. Beş Yıllık Kalkınma Programı çerçevesinde hazırlanan Ulusal Program, Türk mevzuatının AB müktesebatına uyumunun sağlanması sonucu sunulmuştur.

Ortaklığın siyasi ve ekonomik kriterlerini, üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme kapasitesini, Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan kısa ve orta vadeli önceliklere nasıl uyum sağlayacağını kapsayan Ulusal Program'ını, Türkiye 26 Mart 2001 tarihinde Avrupa Komisyonu'na sunmuştur.

Katılım Ortaklığı Belgesi dinamik yapıdadır. Avrupa Komisyonu'nun her yıl sonunda hazırladığı İlerleme Raporları'na ve yapılan uyum çalışmalarına göre güncellenirler.

Türkiye üyelik müzakerelerinin başlama tarihini alabilmek için, uyum çalışmalarına hız vermiştir. Siyasi kriterler açısından eksiklikleri tamamlamak ve uygulamada başarılı olduğunu 2004 yılı İzleme Raporu ile teyit ettirdikten sonra, Aralık 2004'de yapılan zirvede müzakere tarihi alma gayretini göstermiştir.

Dünya son yıllarda yoğun tehdit altında bulunmaktadır. Açlık, yoksulluk, terör, iç savaşlar bunun bir örneği olmakta ve barışın yeni tehditlerle tehlikeye girdiği yeni bir dönem içinde bulunmaktadır. AB her ne kadar bir güç simgesi olarak dünyada yerini almış görünse de, her ne kadar uluslar üstü bir niteliğe sahip bulursa da, gerek dünyadaki jeopolitik ve jeostratejik konular, gerekse konjonktürel değişimler, Avrupa Birliği'ni kendini koruma noktasında arayışlara itmiştir. Avrupa Birliği bir çıkarlar Birliği'dir. Eğer diğer ülkeler ortak çıkarlarda birleşmeselerdi, Avrupa Birliği

siyasi birliktelikte bu kadar yol alamamış olacaktır. Birliğe girme düşüncesi içindeki ülkelerin çıkarlara ortak olması, kendini kabul edilebilir bir seviyeye getirmesi, aday ülkelerin uyum hazırlıklarını hızla tamamlaması ile mümkündür.

YÖNETSEL UYUM

Avrupa Birliği siyasi ve ekonomik bir bütünleşme olarak, uzun ve çetin mücadeleler sürecinin ürünüdür. Bütünleşme gayretlerinin her safhasında birçok sorunla karşı karşıya gelinmiş, adeta büyük bir özveri ile sorunların üzerine gidilip azaltmak suretiyle ilerleme kaydedilebilmiştir. Uyum sağlama konusu, AB'ye aday ülkeler için, başlı başına önemli bir sorun olmuştur. Nitekim Helsinki Zirvesiyle aday ülke konumuna gelen Türkiye açısından da uyum, çok önemli bir sorun teşkil etmiştir.

Türkiye'nin aday ülke statüsünün tanınması ve Türk Hükümetlerince uzun zamandan beri Türk kamuoyunun gündeminde olan bir dizi hukuki, siyasi ve ekonomik açılardan AB'ye daha uyumlu hale getirecek diğer yasal-yönetmelik önlemlerin alınması ile ilgili oldukça başarılı sayılabilecek bir performans gösterilmiştir (Ömürgönülşen-Oktem, 2004: 60).

Nitekim AB'nin siyasi ve ekonomik bünyesine başarılı bir şekilde katılıp uyum sağlamak her şeyden önce etkin, etkili ve kaliteli bir yönetim mekanizmasının gerçekleştirilmesi ile mümkün olacaktır. Bunun için TBMM bünyesinde bir AB Uyum Komisyonunun oluşturulmuş olması son derece önemlidir. Bu komisyonla, müzakere süreci hızlandırılacaktır. İdari yapı, uyum çalışmalarında gelinecek nokta hakkında ilgili komisyonları düzenli olarak bilgilendirmeli, komisyonlar ise hem meclis düzeyinde bilgilendirme çalışmalarını yapmalı, hem de belirlenecek bir açıklık stratejisi çerçevesinde AB'ye uyum için hazırlanan yasaların Meclisten en kısa sürede geçebilmesi yönünde çalışmalıdır (www.ikv.org.tr).

Türkiye'nin AB'ye uyum sürecinde, önceleri çok az sayıda bakanlık ve kamu kurum ve kuruluşlarının çalışmalarını koordine etmeye yönelik komitelerin sürekliliği sağlayamadığını bilmekteyiz. 1982 öncesi Dışişleri Bakanlığı, 1982-1986 yılları arasında DPT, 1987'deki tam üyelik başvurusu ile birlikte Devlet Bakanlığı Koordinasyon Bakanlığı, faaliyette bulunmuş; 1990'lı yıllarda Devlet Bakanlığı dışında Başbakan Yardım-cılığı, Dışişleri Bakanlığı, Başbakan Baş Müşavirliği koordinasyon görevini yapmışlardır. 2000 yılından itibaren bu göreve bir görev tanımlaması yapıp, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS) kurulmuştur. ABGS, Başbakanlığa bağlı bir örgüt olarak görev üstlenmiştir.

AB-Türkiye ilişkilerindeki gelişmeler, yönetimde sadece kurumsal ve ulusal düzeyde koordinasyon sağlanmasının yetersiz olduğunu göstermiş, bu düzenin bir takım yeni birimlerle desteklenmesini gerekli kılmıştır. 1964 tarihli Ankara Anlaşması'nın 6.maddesine istinaden "Ortaklık Komitesi", "Gümrük İşbirliği Komitesi" ve "Karma Parlamento Komisyonu" ve "Karma İstişare Komitesi" (Ekonomik ve Sosyal Komite) kurulmuştur. 11 Nisan 2000' de Ortaklık Konseyi Kararı ile Türkiye'nin Katılım Ortaklığı Belgesi'ndeki önceliklere ve mevzuat uyumuna ilişkin ilerlemesini izlemek ve yeri geldiğinde de öneriler sunmak üzere, Ortaklık Komitesi'ne bağlı "Alt Komiteler" kurulmuştur. Sözü edilen bu alt komiteler görev alanlarına giren konularda (Ekonomik, Politik, Mali, Sosyal, Bilimsel, Teknolojik, Çevre, Enerji v.s.) Hükümete danışma hizmeti sunma konusunda güç vermektedir (Kılınç, 1990: 58).

Avrupa Birliği normlarında belli bir süre içinde uyum sağlama yükümlülüğü önemlidir. Türkiye bu uyumu sağlarken gerek bölgesel entegrasyon, gerekse kültürel entegrasyon yolunda atılan adımlardan etkilenmektedir. AB mevzuatına uyum (www.atm.gov.tr); AB'nin üçüncü ülkelerle olan anlaşmalarına uyum, geçici dönemleri istismalar, teknik uyum ve diğer önlemleri içeren müzakere pozisyonlarının hazırlanması aşamasında özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının aktif katılımı ve katkılarını yansıtacak iç koordinasyonun ve mutabakatın sağlanması büyük önem kazanmaktadır. Siyasi ve teknik boyutları olan müzakere sürecinde nihai sorumluluk kuşkusuz hükümete aittir. Bununla beraber bu çok kapsamlı ve her alanda köklü değişiklikler getirecek projenin hızlı ve başarılı bir şekilde yürütülebilmesi için, tüm siyasi partilerce benimsenmesi ve desteklenmesi önemlidir.

Siyasi sorumluluk, genelde Dışışleri Bakanlığı ya da Avrupa Birliği'n-den Sorumlu Bakan tarafından üstlenilmiştir. Türkiye'de AB'den Sorumlu Bakanlık olmadığından, bu görev Dışışleri Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Ancak Türkiye'de Dışışleri Bakan'ının ekonomi, siyasi, güvenlik alanlarını da içine alan görev ve sorumluluğu dolayısıyla, AB'den sorumlu bakanlık oluşturulması yarar getirecektir. AB ile ilişkilerin ulusal düzeyde takip koordinasyonundan sorumlu başka örgütler ise; Başbakan Yardımcılığı veya Devlet Bakan'lığıyla ilişkilendirilmiş bir AB Koordinasyon birimi; Başbakanlığa bağlı AB ile ilgili işlerden sorumlu Müsteşarlık veya Genel Müdürlük (DPT- AET, 1983: 213; Ömürgönülsen-Oktem, 2003: 467) olarak düşünölmüştür.

Müzakere safhasında müzakereleri yürütecek idari yapılanmada tecrübeli bir kadronun ve kurumlar arası koordinasyonu sağlayacak kurumsal bir alt yapının olması gerekmektedir. Uyum sürecinde kamu kurumları; bakanlıklar ve sivil toplum kuruluşlarıyla yürütölen ortak çalışma ve koordinasyonun sağlanması en yetkili kurum, Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'dir. Müzakere heyetinde ise hem sınırlı, hem de sabit üyelerden oluşın iki tür üyeden ibaret bir çalışmagrubuna ihtiyaç vardır. Nitekim Dışışleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı yetkilileri ile Türkiye'nin AB nezdindeki daimi temsilciden oluşın sabit yetkiler ve müzakere konu başlıklarına göre değişen üyelerden oluşın çalışma komitesi ve alt çalışma grupları (Bakanlık, Kamu Yetkilileri, Özel Sektör Yetkilileri, STK'ları) yetkilileri Müzakere Heyetini oluşturmaktadır.

Müzakere Heyet Başkanlığını, Dışışleri Bakanı veya varsa Avrupa Birliği'nden Sorumlu Bakan'ın yürütmesi uygundur. Müzakere Heyet Başkan Yardımcılığı'nın ise, Baş Müzakereci kimliğinde konusunda otorite, deneyimli, koordinasyon sağlayabilecek kapasitede, birikimli, İngilizce ve Fransızcaya çok iyi hakim, uzun süren müzakere çalışmalarında sürekliliği sağlayabilecek kişinin üstlenmesi uygundur.

Avrupa Birliği'nin uyum çalışmalarında önemli bir kriter şeffaflıktır. Bu da müzakere sürecince, ilgili tüm çevrelerin görüşü alınarak sağlanabilir. Ayrıca etkili bilgilenme çalışmaları da önemlidir. Enformasyon ve Eğitim Daireleri, bu koordinasyonu yapmada etkindir.

Siyasi ve ekonomik uyum kriterleri içinde, yeni bu uyum anlayışına bakacak olursak, bunu AB'ye yönetsel uyum olarak ifade edebiliriz. Zira Avrupa Birliği'ne tam üyelik yolunda atılan adımlar, birliğe katılabilmeye uyulması gereken bir takım kriterlere sahip olmayı mecbur tutmuştur.

AB'nin oldukça karmaşık yapısı içinde yönetsel uyum konusu izlemesi oldukça zor ve uzun bir süreci Türkiye'nin önüne koymuştur.

Türkiye diğer aday ülkelere uygulanan kriterler çerçevesinde bir takım gerekli reformların gerçekleştirilmesi ile ilgili olarak uyum çalışmalarının içine girmiştir. Bu uyum çalışmaları sayesinde AB yönetim mekanizmasının daha iyi işlenmesi sağlanmış olacaktır.⁵

AB'ye uyum değerlendirilmesi ile bağlantılı olarak dikkate alınacak bir diğer konu da, yönetsel kapasite olarak ifade edilebilir. Zira AB'ye uyum sürecinde bir takım değerler üzerinde durmak gerekir. Bunlar hukukun üstünlüğü, açıklık, şeffaflık, katılımcılık, yeterlilik, verimlilik, etkililik olarak değerlendirilebilir.

AB'ye uyum sürecinde yönetsel kapasitenin, söz konusu müktesebatın uygulanmasını sağlamada rolü büyüktür. Bu durum aday ülkeler için üyelik gereklerini daha açık hale getirmiş olmaktadır (Kondakçı, 2000: 5). Nitekim 1993 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesi'nde aday ülkelerin tam üyelik değerlendirmesinde siyasi ve ekonomik kriterlerin yanında, yönetsel kapasiteye muhakkak yer verilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır (AB, 2001: 6). Türkiye'nin AB'ye katılım öncesi süreçte yerine getirmesi gerekli yükümlülükler ile ilgili olarak Kopenhag Kriterleri üzerinde durulmuş, günümüze kadarki değerler için, Madrid Kriterleri olarak bilinen "AB müktesebatının uygulanması için, gerekli yönetsel kapasitenin oluşturulması" konusu ise aynı yoğunlukta ele alınmamıştır.

AB'ye uyum konusunda ele alacağımız bir diğer konu, ulusal kamu yönetimlerinin işleyişinin AB standartlarına uyumdur. AB normlarıyla uyumlu kılınmış kalite standartlarının saptanması ve bu standartlara uygunluk değerlerinin denetlenmesi gereklidir (DPT, 2001).

AB'ye uyum konusunda yönetsel kapasitenin artırılması ve bunun için de reform yapılması lazımdır (AB Komisyonu, 2002). Türkiye'nin 2003 yılı Strateji Belgesi'nde, 1993 Kopenhag ve 1995 Madrid zirvesinde belirlenmiş olan siyasi ekonomik ve müktesebata ait üç kriterin bazı eksikliklerine rağmen karşılanmış olduğu ve Türkiye tarafından ilerleme kaydedildiği belirlenmiştir. AB'ne uyum konusunda eğitim önemli bir yer tutar. Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği halinde kamu personel rejiminde yapılması gereken değişiklikler olacaktır. Bu konuda yeterli sayıda ve nitelikte personelin hizmete alınması ve mevcut personelin eğitimi yoluyla niteliklerinin artırılması gerekliliği vardır. AB'ne uyum konusunda "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı" doğrultusunda merkezi yönetimin aşırı görev ve yetkilerinin sınırlandırılması ve yerel yönetimlerin yetki ve kaynak açısından güçlendirilmesi önem kazanmıştır (TOBB,2000; TUSIAD,1997). Yönetsel kapasiteyi arttırıcı bu yeniden düzenlemelerin siyasi ekonomik ve sosyo-kültürel alanlardaki yeniden düzenlemelerle (Başbakanlık, 2003: 17-20) de ilişkisi kurulmalıdır. Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma isteği ve gayreti Atatürk'le başlamıştır. Bugüne kadar devam etmektedir. Nitekim bugün Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmek için göstermiş olduğu uyum çabaları, Atatürk'ün yolunda yürümenin devam ettiğinin bir göstergesidir.

AVRUPA BİRLİĞİ'NE KOORDİNASYON VE ENTEGRASYON

⁵ K.U.Bilgin, Avrupa Topluluğunda ve Üye Ülkelerdeki Uyumlaştırması Çalışmaları Işığında Türk Kamu Yönetiminin Avrupa Topluluğuna Uyumunu, Gazi Üniversitesi. Ankara, 199. s..

Türkiye'nin 1963 Ankara Anlaşması ile başlayan AB'ye tam üye olarak katılma çabası, "müzakere için müzakere tarihi" olarak, 2004 Aralık ayının verilmesi ile kritik bir döneme girmişti. Aralık ayında müzakerelere başlama tarihinin verilmesi ile kritik bir döneme girilmişti. Aralık ayında müzakerelere başlama tarihinin verilmesinde AB komisyonunun 2004 yılı sonlarına doğru yayımlanacak olan İlerleme Raporu belirleyici olacaktı. Türkiye'nin birliğe hazırlık sürecinde yapması gereken reformlar, 1999 Cardiff Zirvesi sonrasında açıklanan Katılım Ortaklığı Belgesi ve bu belgede yer alan gerekli düzenlemelerin yapılmasına ilişkin 2001 ve 2004 tarihli Ulusal Programlar çerçevesinde devam etti.

AB komisyonunun Cardiff Zirvesi uyarınca aday ülkeler hakkında hazırladığı ve 13 Ekim 1999'da açıkladığı ikinci raporda, Türkiye tam üyeliğe aday gösterilmiş ve Lüksemburg Zirvesi'nde diğer ülkeler için olduğu gibi, Türkiye'ye de somut bir Katılım Ortaklığı Stratejisi önerilmişti. 10-11 Aralık 1999 da gerçekleşen Helsinki Zirvesi'nde, Türkiye oy birliği ile aday ülke olarak kabul edilmiş, diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık ve kesin olarak ifade edilmişti. Helsinki Zirvesi kararlarına göre Türkiye Birlik Programlarına ve ajanslarına, aday ülkelerle Birlik arasında katılım süreci çerçevesinde yapılan toplantılara katılma imkanına sahip olmuştu. Zirve sonuç bildirisi ayrıca bir Katılım Ortaklığı hazırlanmasını ön görmüştü.

Bu ortaklığın, siyasi ve ekonomik kriterlerle birlikte üye olmanın gerektirdiği yükümlülükler çerçevesinde ve AB müktesebatının üstlenilmesine ilişkin Ulusal Programın hazırlanmasına yönelik katılım hazırlıkları üzerinde yoğunlaşacağı öngörülmüştü (Köseçik, 2004: 21).

Ulusal Program, *acquis communautaire* olarak da bilinen AB müktesebatının, aday ülkenin ulusal hukukuna ne zaman ve ne şekilde aktarılacağını gösteren belgedir. Aday ülkenin AB tarafından hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan kısa ve orta vadeli öncelikleri yerine getirmek için anayasa ve kanunlarında yapılacak değişiklikler ve bunların yürürlüğe girmesine ilişkin yöntemlerin Ulusal Programda ayrıntılı bir şekilde yer alması esastır (Ülger, 2003: 287).

1997 yılından itibaren tüm aday ülkeler, Katılım Ortaklığı Belgesi çerçevesinde Ulusal Programlarını hazırlamış ve belirli periyotlarla söz konusu programları revize etmişlerdir (AB Ansiklopedisi, 2003: 161). Türkiye'nin AB'ye adaylığının yasal zeminini oluşturan Katılım Ortaklığı Belgesi'nin, 8 Mart 2001 tarihinde AB Konseyi'nce onaylanmasının ardından, TBMM tarafından 19 Mart 2001 tarihinde kabul edilen "Topluluk Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program", 26 Mart 2001 tarihinde Komisyona teslim edilmişti. AB ile ilişkilerimiz bu tarihten itibaren söz konusu belgelerde yer alan önceliklerimiz kapsamında şekillenmişti (Köseçik, 2004: 22).

Komisyon tarafından 26 Mart 2003'te hazırlanan Yenilenmiş Katılım Ortaklığı Belgesi ise 15 Nisan 2003'te üye devletlerce kabul edilmişti. Bu arada yeni Ulusal Program da 24 Temmuz 2003 tarih ve 25178 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmişti.

Türkiye'de Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan öncelikleri yansıtan ve Ulusal Program'da yer alan reformlar, hükümetin, yasama organının, siyasi ve toplumsal aktörlerin gündemine girmiştir. Zaten Birlik, üye ülkelerin Topluluk müktesebatından doğan yükümlülükleri yerine getir-

melerini şart koşmuştur. Bu şart, aday olan her ülke için geçerlidir.ye ülkelerin AB entegrasyonundan doğan yükümlülükleri yerine getirmeleri sırasında, başvurdukları düzenlemeler ve uygulamalar her ülke için bir benzeşmeyi ortaya koymaktadır.

Bülent Ecevit'in Uluslar arası Avrupa Birliği şurası'nda 3 Mayıs 2000 tarihinde Başbakan olarak yapmış olduğu açılış konuşmasında, Avrupalılaşma ile ilgili olarak; "Türkiye 20. yy. sona ererken Avrupa Birliği yeliğine aday olmuştur. Türk ulusunun Avrupalılığı, coğrafi açıdan da, tarihsel açıdan da, kültürel açıdan da yadsınamaz. Ama Türk ulusu sadece Avrupalı değildir. Aynı zamanda Orta Asyalıdır, Ortadoğulu'dur; Kafkasyalı'dır. Karadenizli, Doğu Akdenizli'dir.Türk ulusunun bu karma kimliği, Avrupalılık açısından onun bir eksikliği değil, zenginliğidir." demiştir.

AB'ne entegrasyon sürecinde paylaşılan genel prensipler, Topluluk Müktesebatının eşit şartlarda uygulanması gerekliliği, paylaşılan ilkeler ve değerler belirli bir düzeyde benzeşmeyi,bu ilkeler ve değerler açısından birbirine yaklaşmayı veya benzer ilkelere yönelişi (convergence) gerekli kılmıştır. Avrupalılaşma AB entegrasyonunun ulusal yönetimleri, politikaları ve hizmetleri nasıl etkilediği, AB düzenlemelerinin ve politikalarının ye ülkelerin uygulamaları arasında benzeşmeye neden olup olmadığı ile ilgilidir.

Avrupalılaşma (Europeanisation), AB entegrasyonunun ulusal yönetimler üzerinde giderek artan etkisini anlatmaktadır (Demmke, 2002 : 8). AB, ye ülkelerin kendilerini nasıl yönetmeleri gerektiği konusunda etkiye sahiptir. Birlik, ye ülkelerin Topluluk Müktesebatı'ndan doğan yükümlülükleri yerine getirmelerini şart koşmuştur. Aday ülkelerin bu işlevi yerine getirebilmesi için, iyi bir yönetime (good governance) ihtiyaç duyulmaktadır.

Yönetim toplumsal gereksinimlerin bir kesimini karşılamak üzere kurulan bir örgütte, önceden belirlenmiş amaçları gerçekleştirecek işleri yapmak için, bir araya getirilen iş gücünü ve diğer kaynakları örgütleyip eş gdmleyerek eyleme geçirme sürecidir (Başaran, 1984: 44).

Bütün rgtlerde temel oluşum, çıkış noktası, amaçlardır. Amaçlar farklı olabilir, ancak kullanılacak yol ve yöntemler çoğu zaman aynıdır. Bu durumda yönetim, amaca götüren araçlarla ilgili bir süreç olarak tanımlanabilir (Kaya, 1993: 43). AB entegrasyonunun ye ülkelerin iç işleyişlerini ve yapılarını etkileyiş sürecini, Avrupalılaşma olarak açıklamak mümkündür. Avrupalılaşma, siyasetin yönünü ve biçimini AB siyasal ve ekonomik dinamiklerinin, ulusal siyaset ve politika belirlemedeki örgütsel mantığının, çevreye uyum süreci içinde değerlendirilişidir.Yani iç politika alanlarının AB'nin politika belirleme mekanizmasına bağlı olduğu bir süreçtir. Yönetim yapısının AB düzeyinde oluşudur.Küreselleşmenin bir ifadesidir. Avrupalılaşma, politika ve kurumsallaşmada benzeşme sürecidir. Bir başka ifade ile Avrupalılaşma, bir değişim sürecidir.

Bu sebeple ye devletlerin, AB entegrasyonundan doğan yükümlülüklerini yerine getirirken yapmakla yükümlü oldukları idari düzenlemelere ve uygulamalara gereklilik vardır. Bu yükümlülüğü yerine getirme görevi de, Hkmete aittir. Hükümet Başkanlarının AB karar alma süreçlerinde, giderek karmaşık ve teknik hal alan gündem içinde görevlerini yerine

getirmeleri için, uzmanlaşmış bilgi ve kurumsal destek sağlayan yeni kurumlara ihtiyaç duyulmuş veya mevcut kurumlar güçlendirilmiştir.

Bu ortamda Dış İşleri Bakanlığı, AB'ne ilişkin politika yapma süreçlerinde, anahtar rol oynamaktadır. Diğer Bakanlıkların da, adaptasyon çabalarında bulunmalarına ihtiyaç vardır. Sorumlulukları AB'nin alanına giren Bakanlıkların, iç işlerini düzenlemesi ve yeni prosedürler oluşturması, koordinasyonu sağlaması ve diğer ilgili Bakanlıklara da danışmanlık hizmetinde bulunması ve danışmasına ihtiyaç vardır. Ayrıca Brüksel' deki müzakerelerde, ulusal çıkarları temsil etmek için özel birimler kurulmuştur. Çalışanlar, dönüşümlü olarak Brüksel'e gönderilerek, yetişmeleri sağlanmıştır. Ayrıca AB ilişkilerinden sorumlu olan daha çok teknik yönü bulunan diplomatik görevlilere de ihtiyaç vardır. Bundan başka ulusal parlamentolar AB entegrasyon sürecinde sınırlı rol oynamaktadır (Köseçik, 2004: 14,15). Böylece AB'ye entegrasyondan doğan yükümlülükler, kurumsal düzenlemelere gitmeyi gerekli kılmakta, bunun için uyum yönetimine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bütünleşme hareketleri içinde, Türkiye üzerinde en çok etkisi olanların başında, Avrupa'nın bütünleşmesini öngören Avrupa Birliği bütünleşmesi gelmektedir. Başlangıcı 1959 yılına kadar uzanan Türkiye ile Avrupa Birliği arasında oluşturulan Gümrük Birliği, sadece Gümrük Rejiminin AB normlarına uydurulması, karşılıklı olarak gümrük vergilerinin kaldırılması ve üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük tarifelerinin oranlarının uygulanması ile sınırlı bir gelişme değildir. Gümrük Birliği ile birlikte, ticaretle ilgili teknik engeller ve kontroller, standartlar, devlet yardımları, sübvansiyonlar, rekabet hukuku, ortak ticaret politikaları, devlet tekellerinin kaldırılması, kamu ihaleleri gibi bir çok alanda, Avrupa Birliği normlarına belli bir süre içinde, uyum sağlama yükümlülüğü söz konusudur. Gerek bölgesel entegrasyon, gerek küresel entegrasyon yolunda atılan adımlar, Türkiye'yi doğrudan etkilemektedir (www.dtm.gov.tr).

AB mevzuatına uyum; AB'nin üçüncü ülkelerle olan anlaşmalarına uyum; geçiş dönemleri, istisnalar, teknik uyum ve diğer önlemleri içeren müzakere pozisyonlarının hazırlanması aşamasında özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının aktif katılımı ve katkılarını yansıtacak iç koordinasyonun ve mütebakatın sağlanması büyük önem kazanmaktadır. Çalışma grupları bünyesinde ve müzakere heyetine katılım yoluyla mutlak surette sağlanması gereken bu teknik anlamdaki mutabakatın, siyasi anlamda daha genel bir boyuta taşınması ve kamu oyu ile paylaşımının ise, Başbakan başkanlığında, iş dünyası temsilci kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve medyanın da işbirliği ile oluşturulacak bir platform bünyesinde gerçekleştirilmesi büyük yarar sağlayacaktır (www.ikv.gov.tr)

Siyasi ve teknik boyutları olan müzakere sürecinde nihai sorumluluk, kuşkusuz hükümete aittir. Müzakerelerin siyasi düzeydeki sorumluluğu, diğer aday ülkelerde Dış İşleri Bakanı ya da Avrupa Birliği'nden Sorumlu Bakan tarafından üstlenilmiştir. Mevcut koşullarda Türkiye'de AB'den sorumlu bir Bakanlık olmayışı nedeniyle, bu görevin Dış İşleri Bakanlığı tarafından yürütülmesi uygun görülmektedir. AB ile müzakere çalışmalarını yürütecek idari yapılanmanın, öncelikle AB konusunda yetkin bir kadrosu ve ilgili kurumlarla koordinasyon içinde çalışabilmesine imkan verecek kurumsal bir alt yapısının olması gerekmektedir. Diğer aday ülkelerin müzakere süreci içindeki yapılanmaları incelendiğinde, genellikle müzakere çalışmalarını yürüten kurumların, aynı zamanda müktesebat

uyum sürecinin koordinasyonundan sorumlu kurumlar oldukları görülmektedir. Burada amaç uyum sürecinde Kamu Kurumları, Bakanlıklar ve Sivil Toplum Kuruluşları ile yürütülen ortak çalışma ve koordinasyonun müzakere aşamasında sürekliliğinin sağlanması, konu ile ilgili edinilen bilgi birikimi ve deneyimden yararlanılmasıdır. Ayrıca Dış İşleri Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Sekreterliği de, üstlendiği koordinasyon rolü ve edindiği tecrübe ile, müzakere sürecinde en yetkili kurum olmuştur. Bunun yanında TBMM Avrupa Birliği Uyum Komisyonunun oluşturulması da çok önemlidir. AB'ne uyum için hazırlanan yasaların, TBMM'den en kısa sürede geçmesini sağlamaktadır. İdari yapı ve uyum çalışmalarında gelinen nokta hakkında ilgili komisyonları, düzenli olarak bilgilendirmektedir (www.ikv.gov.tr).

Titizlik içinde yürütülen AB entegrasyon sürecinde uyum yönetimi, hükümetimizin konu üzerindeki hassasiyetini göstermek açısından önemlidir. 58 nci Cumhuriyet Hükümeti'nin (Abdullah GÜL-Adalet ve Kalkınma Partisi) 23 Kasım 2002 tarihinde TBMM'de okunan Hükümet Programı'nda; "Avrupa Birliğine tam üyelik ekonomik ve demokratik hedeflerimizdir. Öte yandan AB'nin sunduğu ekonomik ve demokratik standartlar, yasal ve kurumsal düzenlemeler, tam üyelik şartına bağlı olmaksızın desteklenecektir. Türkiye'nin AB'ne tam üyeliği, hükümetimizin hedeflerinin başında gelmektedir. Bu amaçla Türkiye'nin adaylığının genişleme süresinde geri çevrilmez bir niteliğe sahip olduğunun tescil edilmesini teminen, katılım müzakerelerinin başlatılmasına çalışıla

çaktır. Hükümetimiz Kopenhag Kriterlerini tam olarak yerine getirme konusunda kararlıdır. Türkiye'nin AB ailesi içerisinde hak ettiği yeri en kısa zamanda almasının iki tarafa getireceği kazanımların yanı sıra Avrupa Kıtasının ötesinde barış, istikrar ve güvenlik yönlerinden olumlu sonuçlar doğuracağı kuşkusuzdur.

Bu çerçevede TBMM tarafından gerçekleştirilmiş olan uyum yasalarının güçlendirilmesi ile, mevzuatımızın temel hak ve özgürlükler açısından bir bütün olarak geliştirilmesi sağlanacaktır.

Hükümetimiz AB'ne uyum sürecinde ekonomik kriterler ile müktesebata uyum alanlarında gerekli çalışmaları hızlandıracak, kamu kurum ve kuruluşlarının eş güdüm içinde çalışmalarını sağlayacak, uyum için gerekli olan idari kapasiteyi güçlendirecek ve kamu kurumları ile, özel sektör ve sivil toplum örgütleri arasındaki işbirliği ve dayanışmayı arttıracaktır." sözlerine yer vermektedir.

Türkiye'nin AB'ne uyum çalışmaları şöyledir (Karluk, 2004: 708):

Türkiye-Topluluk ilişkilerinde ilk düzenli örgütlenme, 15 Aralık 1982-'de çıkarılan 8 / 3987 sayılı kararnamedir.

Bu kararname ile Türkiye-Topluluk ilişkilerinde koordinasyon görevi, Devlet Planlama Teşkilatına verilmiş ve teşkilat içinde bir AET Başkanlığı (Genel Müdürlüğü) kurulmuştur.

AET konularında bir "koordinasyon komitesi" de yaratan kararname, 1982-1987 döneminde Türkiye-Topluluk ilişkilerinin yönlendirilmesinde, en önemli hukuki düzenleme olarak yürürlükte kalmıştır. 17 Ekim 1986 tarihinde AET ile ilişkilerin izlenmesi ve koordinasyonundan sorumlu bir Devlet Bakanlığının kurulması ile, 1959 yılından bu yana Türkiye-Topluluk ilişkileri ilk defa bir Devlet Bakanlığı düzeyinde ele alınmıştır.

TÜRKİYE'NİN KATILIM MÜZAKERELERİNE YÖNELİK İDARİ YAPILANMA ÖNERİSİ

TBMM
Siyasi Katılım ve Destek

HÜKÜMET

TÜRKİYE PLATFORMU
Toplumsal Katılım ve Destek

AB Uyum Komisyonu
Karma Parlamento Komisyonu

MÜZAKERE HEYET BAŞKANI
Dış İşleri Başkanı/AB'den Sorumlu Bakan

BAŞ MÜZAKERECİ

Koordinasyondan Sorumlu Kurum
Avrupa Birliği Genel Sekreteriği

30 Çalışma Grubu

Her müktesebat konu başlığı için ilgili bakanlıklar kamu kurum ve kuruluşları, sosyal taraflar, iş dünyası, STK'lar akademisyenler

Müzakere Heyeti Sabit

Üyeler: Dış işleri ve Maliye Bakanları, AB nezdindeki daimi temsilci.
Değişen Üyeler: ilgili bakanlık ve kamu kurumları STK / Özel sektör temsilcisi

Alt çalışma grupları

Çalışma grupları bünyesinde spesifik alanlarda ad hoc ya da sürekli oluşturulacak alt gruplar

Teknik Kadro Danışmanlar ve Uzmanlar

Avrupa Birliği Hukuku Birimi

Eğitim ve Enformasyon Birimi

Tercüme Birimi

14 Nisan 1987 tarihinde tam üyelik başvurusu sonucunda, AET konusunda koordinasyonu sağlamak üzere, esası 8 / 3987 sayılı karar-namede yer alan üç temel kurul yeniden düzenlenerek oluşturulmuştur. Bunlar;

1. Üst Kurul,
2. AB Koordinasyon Kurulu,
3. AB Danışma Kurulu.

1. Üst Kurul: Başbakan ve Başbakan Yardımcısının başkanlığında Devlet Başkanı ve Başbakan Yardımcısı, ilgili Devlet Bakanı, Ekonomik İşlerden Sorumlu Devlet Bakanı, Dış İşleri Bakanı ile Başbakan Baş Müşaviri'nden oluşur. Kurul, ilişkilerin politik, ekonomik ve sosyal yönlerini ve izlenen politikaların esaslarını belirler.

2. AB Koordinasyon Kurulu: Kurul AB ile ilgili çalışmalarda üst düzey koordinasyonu sağlamakla görevli Başbakan Baş Müşaviri, Devlet Bakanlıkları, Adalet, Milli Savunma, İç İşleri, Dış İşleri, Maliye, Milli Eğitim, Bayındırlık ve İskan, Sağlık, Ulaştırma, Tarım ve Köy İşleri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Sanayi ve Ticaret, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Kültür, Turizm, Orman ve Çevre Bakanlıkları ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının, Hazine, Dış Ticaret ve Gümrük Müsteşarlığının Müsteşar, Genel Müdür ve / veya ilgili birim Başkanları ile, Devlet İstatistik Enstitüsü ile Türk Standartları Enstitüsü Başkanlığının Başkan ve Başkan Yardımcılarından oluşmaktadır. Koordinasyon Kurulu toplantılarına, gerektiğinde uygun görülen özel sektör kuruluşlarının temsilcileri de davet edilebilmektedir. İlgili bakanlık ve kuruluşlardan, görevleri çerçevesinde her türlü çalışmanın yapılmasını ister. Topluluk ile gerçekleştirilecek görüşmelerin talimatlarını hazırlar, Ortaklık organlarında alınan kararlarla ilgili olarak yapılması gereken iç uyumun sağlanması için, getirilen teklifleri inceleyerek karara bağlar.

3. AB Danışma Kurulu: AB Koordinasyon Kurulu üyelerine ek olarak, Türkiye-AB Karma Parlamentosu Komisyonu üyeleri, Üniversiteler, Odalar Birliği, İktisadi Kalkınma Vakfı, TİSK, TÜSİAD, Ziraat Odaları Birliği, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Türkiye-Avrupa Topluluğu Derneği, Bankalar Birliği, Dış Politika Enstitüsü, AB ile ilişkilerle görevli Başbakan Baş Müşaviri'nce davet edilen diğer kuruluş temsilcileri ile AB konusunda ihtisas yapmış kişilerden oluşur. Kurulun görevleri içinde ilgili Bakanlık, kamu kuruluşu ve özel kesim kuruluşlarının görev ve faaliyet alanları çerçevesindeki Avrupa Toplulukları ile ilgili çalışmaları izlemek, bu çalışmaları değerlendirmek, kamu ve özel kesimler arasında uyumun sağlanması amacı ile getirilecek teklifleri incelemek, değerlendirmek başlıcalarını oluşturur.

Türkiye'nin Helsinki Zirvesi'nde adaylığının kesinleşmesi üzerine, Başbakanlık 26.01.2000 tarihinde 2000 / 33 Sayılı Genelge'yi yayınlayarak AB ile ilişkileri yeniden özetlemiştir. Genelgede Türkiye'nin AB ile ilişkileri,

tam üyeliğe adaylığının tescil edilmesi ile yeni bir nitelik ve içerik kazanmıştır.

AB ile tam üyeliğe yönelik ilişkilerin teknik ve ekonomik boyutlarının ise, dış politikanın bütünlüğü ve kapsamı içinde, ilgili bakanlık ve kuruluşlarca eş güdümlü olarak yürütülmesi gerekli görülmektedir. Bu amaçla hem Avrupa Birliği İç Ekonomik ve Teknik Koordinasyon Kurulu; hem iç Koordinasyon ve Uyum Komitesi ile Yürütme Sekreterliği; hem de Avrupa Birliği Danışma Kurulu oluşturulmuştur.

Danışmanlar Grubu doğrudan Başbakan'a bağlı olup, ya Başbakan tarafından veya Avrupa Birliği İç Ekonomik ve Teknik Koordinasyon Kurulu'nun tavsiyesi Başbakan'ın onayı ile belirlenir.

2001 / 4 Sayılı Genelge Ve Ulusal Yardım Koordinatörlüğü: 18 Temmuz 2001 tarihinde Başbakanlığın yayınladığı 2001/41 sayılı genelge ile, Ulusal Mali Yardım Koordinatörlüğü kurulmuştur.

4587 Sayılı Yasa ve AB Genel Sekreterliği: Türkiye-AB ilişkilerinde temel yasal düzenleme, 27 Haziran 2000 tarihinde gerçekleştirilmiştir. 4587 sayılı Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Başbakanlığa bağlı AB genel Sekreterliği kurulmuştur. AB genel Sekreterliği'nin kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülecek iç uyum çalışmalarında koordinasyonu sağlamak, görevlerinden biridir.

Ayrıca 29.08.2000 tarih ve 2000 / 22 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile de, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'nin kurulduğu ve Ulusal Programla ilgili eşgüdümünden sorumlu olduğu açıklanmıştır. Tüm kamu kurum ve kuruluşlarınca hazırlanacak yasa taslak ve tasarılarının, AB müktesse-batına uyum açısından incelenmesi, Ulusal Program kapsamındadır. Gerekirse AB Komisyonu ile temas edip, incelemenin değerlendirmesi Dış İşleri Bakanlığı'na iletilmek üzere Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'ne sunulur, bu da diğer çalışmalardan birini oluşturur.

AB ile müzakere çalışmalarını yürütecek idari yapılanmanın, öncelikle AB konusunda yetkin bir kadrosu ve ilgili kurumlarla koordinasyon içinde çalışabilme imkanı verecek kurumsal bir alt yapının olması gerekmektedir. Gerek kuruluş amacı, gerekse işlevi açısından özellikle Ulusal Programın hazırlanma ve izlenme aşamalarında üstlendiği koordinasyon rolü ve edindiği tecrübe itibarı ile müzakere sürecinde en yetkili kurum olarak Dış İşleri Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'nin görevlendirilmesi, müzakere sürecinin koordinasyonunun da, bu kurum tarafından üstlenilmesi uygun olacaktır. Diğer aday ülkelerin idari yapılanmalarında, Bakanlıklar ve kamu kuruluşları müzakere sürecinde kendi alanlarındaki AB mevzuatından sorumlu kılınmıştır. Türkiye'de de aynı yöntemin uygulanması ve Ulusal Program'da ön görüldüğü şekliyle Bakanlık ve kamu kurumları bünyesinde otuz Çalışma Komitesi oluşturulması yararlı olacaktır.

TÜRKİYE'Yİ YENİDEN DÜZENLEME VE GELİŞTİRME GİRİŞİMLERİ

Türkiye'de kamu yönetimi sisteminde yeniden düzenleme ve geliştirme hareketi, II. Dünya savaşı sonlarında başlamıştır (Karaer, 1983: 27). Bu girişimlerin Türkiye'de 1945'ten sonra başlaması tesadüfi olmayıp (Şayan, 1973: 498) aksine bilinçli ve planlı bir hareket olarak yapıldığını söylemek mümkündür. Çünkü "devlet fonksiyonları toplumsal yapıdaki temel objektif

ilişkilere bağlı olarak biçim ve öz almaktadır. II. Dünya Savaşı ise Türkiye'de yeni bir toplumsal yapı ya da ilişki biçiminin giderek hakim hale gelmesinin başlangıcını belirlemektedir. Değişen yapıda yeni sosyal ve siyasal ilişki kalıplarına göre, devletin yükümlendiği fonksiyonlarda da değişimler olmuş; başka bir deyişle toplumsal yapıda değişen sınıfsal ilişkilere göre kamu yönetimi sisteminde de, bazı değişikliklerin yapılması zorunlu hale gelmiştir" (Karaer, 1983: 27) denilerek yönetimde reform ve yeniden düzenleme ve geliştirmenin, içinde bulunulan ortamın ihtiyaçlarından kaynaklandığı ifade edilmektedir.

Türkiye'de yeniden düzenleme ve geliştirme girişimleri, özellikle II. Dünya Savaşından sonra başlamış, 1960 devrimi ile planlı kalkınma dönemine girişe kadar olan sürede kendisini göstermiştir (Şayan, 1973: 498). 1947'den sonra Başbakanlığın isteği üzerine, devlet teşkilatında rasyonellik sağlayacak tedbirleri alma konusundaki çalışmalar; 1947-1952 yılları arasında yabancı uzmanlar ya da uluslar arası kuruluşlarca görevlendirilen kurullar tarafından yapılan araştırmalar; Bakanlıklar ve kuruluşlar tarafından yapılan örgütlenme ve geliştirme çalışmaları birer örnektir.

Cumhuriyet'in kuruluşundan 37 yıl sonra 27 Mayıs 1960 devrimi ile yeni bir düzene geçilmiş, yeni bir anayasa yapılmıştır. 1960 Devrimi, planlı kalkınma ile idari reform alanında yeni bir atılımın başlangıcı olmuştur. 5 Bu hareketten hemen sonra kurulan ve kendilerini "İnkılap Hükümeti" olarak gören I. Cemal Gürsel Hükümeti (30 Mayıs 1960-1 Ocak 1961) programında; "Hükümetimizin yeni iktisadi ve mali politikası iktisadi bünyemizde yapılmakta olan şümüllü reformlar, Müşterek Pazar'a iltihakımızı kolaylaştıracak unsurlardır" (Hükümetler ve Programları, 1988: 9) ifadesi ile, ilk defa Ortak Pazar'dan (daha sonra AET, AT, AB) söz edilmiştir.

Bu yeni atılımla gelecek düzen içerisinde, ülkenin ekonomik ve sosyal bakımdan kalkınması gerçekleşmiş olacaktır. Ekonomik ve sosyal kalkınmanın ancak devletin girişimi ve önderliği altında gerçekleştirilebileceğinin anlaşılması dikkatleri çekmiştir.⁶ Dikkati çeken bir diğer konu da, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasını sağlamanın ancak planlamadan geçtiği, bunun için de, planların gereklerinin yerine getirilebilecek şekilde yönetimin düzenlenmesi geliştirilmesi gerekliliğidir.

Yönetimi geliştirme çabasının kökeninde yatan asıl sebep değişime uyum sağlamak; olumsuz etkilerini anında gidermek; imkan ve avantajlarından faydalanabilmektir. Dinamik bir toplumda sürekli bir işlem olarak idareyi geliştirme zorunlu olduğu gibi, yerine göre yapılan düzeltme ve ayarlamalarla gereksinimleri karşılayamayacak ve koşullara uyamayacak duruma gelen idarede, yeniden düzenleme zorunlu olmaktadır⁷ ifadesi ile yönetimi geliştirmenin bir ihtiyaç olduğu, yönetimi geliştirmenin yeterli olmaması durumunda köklü bir geliştirme olan reform veya yeniden düzenlemenin gerekli olduğu belirtilmektedir. Yönetimin gerekleri genellikle gelişen ve değişen koşullar ve hizmetlerin bileşimindeki farklılaşma olarak belirlemekte; yasal zorunluluklar ise kalkınma planları, hükümet programları ve kararları şeklinde belirtilmektedir (Kalkandelen, 1976: 14).

⁶ Kenan Sürgit; a.g.e; s. 167

⁷ Kenan Sürgit; a.g.e. s.27

Kalkınma planlarında yönetimde reform, yeniden düzenleme ve geliştirme çalışmalarına baktığımızda, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plan 'ında, devamlı bir reformun uygulanmasından bahsedilmektedir. Yönetimde reformun, planlı bir şekilde olacağı ifade edilmiştir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plan'ında, iktisadi ve sosyal hedeflere tam olarak ulaşabilmek için, yeniden düzenleme temel bir faktör olarak kabul edilmiştir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, yönetimde reform ve yeniden düzenleme ihtiyacının devam etmesini uygun görmüştür. Bu planda sanayileşerek kalkınma benimsenmiş, temel ilke olmuştur (DPT 1973:

⁵ Kenan Sürgit; a.g.e. s. 167
918).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Plan'ında, kamu yönetiminin toplumun demokratikleşme süreci içinde ve ekonomik gelişmelerle uyumlu bir şekilde iyileştirilmesi hedef alınmıştır (DPT, 1979: 297).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Plan'ı, gelişen toplumun ihtiyaçlarına ve kalkınma amaçlarına uygun şekilde teşkilatlanacak, idare-halk ilişkisinin ahenkli bir şekilde yürütülmesine önem verecek esasları belirlemiştir (DPT: 1985: 170).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Plan'ında ise, yine kamu yönetiminin geliştirilmesi, yeniden düzenlenmesi ya da reformu konusuna yer verilmiştir (DPT, 1989: 325). Bu planda kamu yönetimin, ekonomik kalkınma ile uyumlu, bilimsel araştırmalara dayalı, gelişen ve değişen toplumsal ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte bir teşkilat yapısından bahsedilmiştir. Ve yine Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda diğer kalkınma plan'larından farklı olarak ilk defa kamu yönetiminin iyileştirilmesi konusu içinde, Avrupa Topluluğu (AT) ile ilgili bir hüküm yer almıştır. Ayrıca AT ile ilgili faaliyetleri yürütecek personelin eğitimleri tamamlanacak ve uyum için gerekli tedbirler alınacak hükmüne de yer verilmiştir (DPT, 1989: 326).

Buradan hareketle, Avrupa Topluluğu'na tam giriş için yapılan çalışmaların yönetim sistemimizde yeni birimler oluşturacağı, yeni bir teşkilatlanmaya gidileceği ortaya çıkmış bulunmaktadır. Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na ortaklık başvurusu yaptığı 1959 yılından günümüze kadar 38 hükümet görev yapmıştır. Bu hükümetlerden sadece İkinci Cemal Gürsel Hükümeti program getirmemiştir.

20 Kasım 1961- 25 Haziran tarihleri arasında görev yapan İsmet İnönü başbakanlığındaki I.Koalisyon Hükümeti'nin programında: Avrupa entegrasyonu hareketinin arzu edildiği dile getirilmiştir.

25 Haziran 1962-25 Aralık 1963 tarihleri arasında görev yapan İsmet İnönü başbakanlığındaki (9.İsmet İnönü Hükümeti) II. Koalisyon Hükümeti programında: Türkiye'nin AET üyeleri ile ortaklık anlaşması yapmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir.

25 Aralık 1963-20 Şubat 1965 tarihleri arasındaki III. Koalisyon Hükümeti (10. İsmet İnönü Hükümeti) programında, 12 Eylül 1963'te Ankara'da AET ile Türkiye arasında imzalanan ortaklık anlaşmasının

Türkiye'yi batı aleml ile kader birliğine götürecekl tarihi bir belge olarak değerlendirmektedir.

20 Şubat 1965-27 Ekim 1965 tarihleri arasında görev yapan IV. Koalisyon Hükümeti olan Suat Hayri Ürgüplü Hükümeti, hükümet programında, Türkiye ile AET arasındaki ilişkilerin ve ortaklık anlaşmasının dış politikamıza getirilen yeni bir güç değerlendirilmesi gerektiğini söylemektedir.

27 Ekim 1965-3 Kasım 1969 tarihleri arasında görev yapan Süleyman Demirel başbakanlığındaki hükümet, AET ile imzalanan ortaklık anlaşmasını, içeriği ve hedefleri bakımından ekonomik gelişmenin süratlenmesini sağlayacak bir faktör olarak görmektedir.

3 Kasım 1969-6 Mart 1970 döneminde görev yapan II. Süleyman Demirel hükümeti, hükümet programı, Türkiye ile AET arasındaki ortaklığı, ulusal çıkarlara ve plan hedeflerine uygun bir yol olarak kabul etmekte ve bu ortaklığın, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal alanlarda hürriyet içinde süratle kalkınması için elverişli bir ortam sağlayacağı inancını dile getirmiştir.

6 Mart 1970-12 Mart 1971 tarihleri arasında görev yapan III. Süleyman Demirel Hükümeti'nin, hükümet programında, AET ile ilişkiler konusunda genel olarak bir önceki programlar paralelinde düşünce ortaya atılmıştır.

26 Mart 1971- 11 Aralık 1971 tarihleri arasında görev yapan I.Nihat Erim Hükümeti'nin programında AET ile 23 Nisan 1970'de imzalanan ve geçiş dönemini belirleyen belgeler ve bunların yürürlüğe girmesi ile ilgili görüşlere yer verilmiştir.

11 Aralık 1971 ve 22 Mayıs 1972 tarihleri arasında görev yapan II. Nihat Erim Hükümeti programında AET ile ortaklığın geçiş döneminde uygulanacak belgelerin onaylanmasına ilişkin yasa tasarısının meclislerce kabul edilerek, Katma Protokol'ün ticari hükümlerinin 1 Eylül 1971 de geçici anlaşma ile yürürlüğe konduğu belirtilmektedir.

15 Nisan 1973- 26 Ocak 1974 tarihleri arasında görev yapan Naim Talu Hükümeti programında Türkiye-AET ilişkisine büyük önem verileceği belirtilmiştir.

28 Ocak 1974-17 Kasım 1974 tarihleri arasında görev yapan I.Bülent Ecevit Hükümeti sırasında ise, bu konu ile ilgili bir hüküm bulunmamaktadır.

17 Kasım 1974-31 Mart 1975 tarihleri arasında görev yapan Sadi İrmak Hükümeti programında AET ile ilişkilerin Katma Protokol ile tamamlayıcı protokol çerçevesi içinde yürütölmekte olduğu belirtilmiştir.

31 Mart 1975-21 Haziran 1977 tarihleri arasında görev yapan IV. Süleyman Demirel Hükümeti programında AET ile Türkiye arasındaki ortaklık ve işbirliğinin: Ekonomik kalkınmaya, sanayileşmeye, ulusal yararlar ve uygun şartlar içinde yürütölmesine ve Topluluğun 3.Ülkeler ile kurduğu ilişkiler sebebiyle daralan avantaj marjının genişlemesine çalışılacağına dair hedef belirlenmiştir.

21 Haziran 1977 tarihli II. Bülent Ecevit Hükümeti TBMM'den güvenoyu alamamıştır.

21 Temmuz 1977-5 Ocak 1978 tarihleri arasında görev yapan Süleyman Demirel Hükümeti programında, AET ile ilişkilerin oluşan yeni şart-

larla ahenkleştirilmesi için girişilmiş olan faaliyetlerin azimle sürdürüleceği belirtilmiştir.

5 Ocak 1978-12 Kasım 1979 tarihleri arasında görev yapan III. Bülent Ecevit Hükümeti programında AET ile düğümlenen ilişkilerin ulusumuzun, sanayileşmemizin ve ekonomimizin yararına bir çözüme ulaştırılması hususu belirtilmiştir.

12 Kasım 1979-12 Eylül 1980 tarihleri arasında görev yapan VI. Süleyman Demirel Hükümeti programında AET ile ilişkiler konusu yoktur.

20 Eylül 1980-13 Aralık 1983 tarihleri arasında görev yapan Bülent Ulusu Hükümeti programında AET ile ilişkilerimiz işbirliğine yer vermiştir.

31 Aralık 1983-21 Aralık 1987 tarihleri arasında görev yapan I.. Turgut Özal Hükümeti, programında AET ile olan ilişkilerimizde menfaatlerin dengelenmesini esas alan bir düşünceye yer verilmiştir.

21 Aralık 1987-9 Kasım 1989 tarihleri arasında görev yapan II. Turgut Özal Hükümeti programında yine AET ile ilişkileri karşılıklı menfaatlerin dengelenmesini ön planda tutan bir amaçla sürdürmeyi hedefledikleri belirtilmiştir.

9 Kasım 1989-29 Haziran 1991 tarihleri arasında görev yapan Yıldırım Akbulut Hükümeti programında, AET ile ilişkiler ayrıcalıklı bir yer tutmuştur.

29 Mayıs 1991-24 Kasım 1991 tarihleri arasında görev yapan Mesut Yılmaz Hükümeti programında, Türkiye'nin AET ile ilişkilerdeki ilk hedefinin Türkiye'yi tam üyeliğe götürecek yeni bir yaklaşma ve işbirliği süreci başlatmak ve aradaki entegrasyon unsurlarını çoğaltmak olduğu ifade edilmiştir.

24 Kasım 1991-5 Temmuz 1993 tarihleri arasında görev yapan V.Koalisyon Hükümeti (VII. Süleyman Demirel Hükümeti) programında, Türkiye'nin Avrupa bütünleşme hareketi içerisindeki konumunun güçlendirilmesi ve AET ile ilişkilerimizin tam -üyeliğe yönelik bir işbirliği kapsamında geliştirilmesi, Hükümetin ana hedefleri arasında sayılacağı hususu yer almıştır.

6 Temmuz 1993 da göreve gelen VI. Koalisyon Hükümeti (Tansu Çiller Hükümeti) 50.Hükümet programında," Türkiye'nin AT'ye tam üyelik başvurusu çerçevesinde başlattığı uyum çalışmaları Gümrük Birliği ve vergi sistemi yönünden de hızlandırılacaktır" ifadesine yer verilmiştir. Ayrıca " Dünya ticaretindeki globalleşme çerçevesinde Türkiye'nin AT'ye uyumunu kolaylaştırmak için, Gümrük Birliği'ne 01.01.1995 tarihinde katılması hedeflenmekte ve bu surette Türk ekonomisinin uluslar arası rekabete uyum sağlamasına imkan hazırlamaktadır. AT ve GATT nezdindeki taahhütlerimiz doğrultusunda gümrük mevzuatında gerekli değişiklikler yapılarak, böyle mevzuatlar arasında uyum sağlanacaktır" denilmektedir.

51 Cumhuriyet Hükümeti olan VII. Koalisyon Hükümeti (Tansu Çiller Hükümeti) güvenoyu alamamıştır.

VIII. Koalisyon Hükümeti,52.Cumhuriyet Hükümeti DYP-SHP Koalisyon Hükümeti de programında AB-Türkiye ilişkilerine yer vermiştir.

IX. Koalisyon Hükümeti 7 Mart 1996 tarihinde Mesut Yılmaz'ın başbakanlığı altında kurulmuş, ANAP-DYP Koalisyon Hükümeti programında AB'ne yer vermiştir.

Refah Partisi -DYP Koalisyon Hükümeti (X. Koalisyon Hükümeti) 54. Cumhuriyet Hükümeti Programı 7 Temmuz 1996 tarihinde Necmettin Erbakan'ın başbakanlığında kurulmuştur.

XI. Koalisyon Hükümeti Mesut Yılmaz'ın başbakanlığında,55. ANAP-DSP-DTP Koalisyon Hükümeti olarak kuruldu. Programında AB'ne tam üyeliğin sadece bir hedef değil, bir hak olduğu vurgulanmıştır. Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği çerçevesinde mevzuat uyum çalışmalarının hızlandırılması, tamamlanması konusuna yer verilmiştir.

VI. Bülent Ecevit azınlık Hükümeti (56. Cumhuriyet Hükümeti) programı 11 Ocak 1999 da TBMM'de okunmuş, bu programda AB ile ilgili olarak Türkiye'nin bütünleşme sürecinde, ulusal haklarından ödün vermeden, Avrupa'daki hakkı olan yeri alacağı bildirilmiştir.

XII. Koalisyon Hükümeti Bülent Ecevit başbakanlığında (V. Ecevit, 57. Cumhuriyet Hükümeti) kurulmuştur.

4 Haziran 1999'da okunan hükümet programında, AB ile ilişkiler olumlu bir şekilde yer almıştır. Programda "Türkiye'nin AB'ne öteki ülkelerle eşit hak ve statüye sahip tam üyelik hedefinin gerçekleştirilmesine çalışılacaktır. Avrupa'daki bütünleşme süreci içinde yerini alacak olan Türkiye, bunu gerçekleştirirken ulusal hak ve çıkarlarını her zaman titizlikle gözetmeye devam edecektir." ifadesi bulunmaktadır.

58. Cumhuriyet Hükümeti'nin(Abdullah Gül Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümeti), 23 Kasım 2002 tarihinde TBMM'de okunan hükümet programında AB ile ilgili bölümler şöyledir:

Avrupa Birliğine tam üyelik ekonomik ve demokratik hedefimizdir... Kopenhag kriterlerini tam olarak yerine getirme konusunda hükümetimiz karardır. Türkiye'nin Avrupa Birliği ailesi içinde hak ettiği yeri en kısa zamanda almasının iki tarafa getireceği kazanımların yanı sıra Avrupa Kıtasının ötesinde barış, istikrar ve güvenlik yönünden olumlu sonuçlar doğuracağı kuşkusuzdur.

Bu çerçevede TBMM tarafından gerçekleştirilmiş olan yasaların güçlendirilmesi ile mevzuatımızın temel hak ve özgürlükler açısından bir bütün olarak geliştirilmesi sağlanacaktır. Ayrıca reformların uygulamaya tam olarak yansımaları ve uygulayıcılar tarafından da özümsemeleri için eğitim çalışmalarına ağırlık verilecektir.

Hükümetimiz AB'ne uyum sürecinde ekonomik ile müktesebata uyum alanlarında gerekli çalışmaları sağlayacak, uyum için gerekli olan idari kapasiteyi güçlendirecek ve kamu kurumları ile özel sektör ve sivil toplum örgütleri arasındaki işbirliği ve dayanışmayı arttıracaktır. Ayrıca AB ile mali işbirliğinin geliştirilmesi ve etkin çalışabilmesi için gerekli tedbirlerin alınması sağlanacaktır (Karluk, 2004: 697-707).

59. Cumhuriyet Hükümeti (Recep Tayyip Erdoğan'ın Başbakanlığında kurulmuştur) hükümet programında AB ile ilgili bölümler bir önceki program ile aynı içeriği taşımaktadır. "Türkiye'nin gerek coğrafi, gerekse tarihi açıdan Avrupa ile yakın ilişkileri bulunmaktadır. Avrupa ülkeleri ile

ilişkiler, Türkiye'nin dış politika gündeminde en üst sıralarda yer almaya bundan sonra da devam edecektir."

AET ile ilişkileri ele alan bütün hükümet programlarının, bu ilişkilerin devamından yana olduğunu, konuya büyük bir ciddiyetle sahip çıktığını ve üyelik nihai hedefinden vazgeçmeyen bir tavır sergilediğini söylemek çok doğru olacaktır.

TÜRKİYE'NİN TAM ÜYELİK ÖNCESİ UYUM ÇALIŞMALARI

Türkiye'nin tam üyelik öncesi uyum çalışmalarına bakacak olursak (Karluk, 2003: 710,711); Türkiye'nin 14 Nisan 1987 tarihinde AT'na tam üyelik için başvurusundan sonra, tam üyelik gerçekleştiğinde çıkabilecek sorunları en aza indirmek amacıyla, mevzuat konusunda uyum çalışmaları yapmak üzere 19 adet alt komite kurulmuştur. Bunlar: 1. Teşkilatlanma, 2. AT bütçesi ve mali sorunlar, 3. Gümrük, 4. Tarım, 5. Balıkçılık, 6. Teşebbüs hakkı ve hizmetlerin serbest dolaşımı, 7. Ulaştırma, 8. Rekabet hukuku ve politikası, 9. Vergilendirme, 10. Ekonomik ve parasal politikalar ve sermayenin serbest dolaşımı, 11. Dış ilişkiler ve anlaşmalar, 12. Sanayi politikası, 13. Standardizasyon, 14. Bölgesel politikalar, 15. Tüketicinin korunması, 16. İstatistik, 17. İşletmeler hukuku, 18. Çevre, 19. Enformasyon teknolojisi ve dağılımı alt komitelerdir.

28 Kasım 1988 tarihinde AT Koordinasyon Kurulu kararı ile Türkiye'nin İç Pazarı'na uyumu için 8 adet Alt Komite kurulması kararlaştırılmıştır.

Bu kuruluşlar ve alt komitelere ek olarak, bazı Bakanlıklar ile Müsteşarlıklarda AB birimleri kurulmuştur. Bunlar-Genel Müdürlükler: 1. Dışişleri Bakanlığı, 2. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 3. DPT Müsteşarlığı, 4. Dış Ticaret Müsteşarlığı 5. Gümrük Müsteşarlığı - Bağımsız Daire Başkanlıkları: 1. Adalet Bakanlığı, 2. Maliye ve Gümrük Bakanlığı, 3. Ulaştırma Bakanlığı, 4. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 5. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 6. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 7. Sağlık Bakanlığı, 8. Devlet İstatistik Enstitüsü.

C) 2000/33 sayılı Genelge: Türkiye'nin Helsinki Zirvesinde adaylığının kesinleşmesi üzerine Başbakanlık, 26.01.2000 tarihinde 2000/33 Sayılı Genelge'yi yayınlamaya AB ile ilişkileri yeniden örgütlemiştir.

AB ile tam üyeliğe yönelik ilişkilerin teknik ve ekonomik boyutlarının yürütülmesi (Karluk, 2003: 711):

I. Avrupa Birliği İç Ekonomik ve Teknik Koordinasyon Kurulu:

Avrupa Birliği İç Ekonomik ve Teknik Koordinasyon Kurulu, Başbakan'ın belirleyeceği iki Devlet Bakanı ve Dışişleri Bakanından oluşur. Doğrudan Başbakan'a bağlıdır. Görevlerinin içinde "AB mevzuatına uyum için gerekli yasa ve yasa değişikliği tasarılarını şekillendirerek hükümete sunmak" bulunmaktadır.

II. İç Koordinasyon ve Uyum Komitesi ile Yürütme Sekreterliği:

Bu Komite, Ulusal Program çerçevesinde, mevzuat uyum çalışmalarını yürütmekle görevli Bakanlık ve Kamu Kuruluşlarından asgari Genel Müdür Yardımcısı ve diğer kuruluşlardan eş değer düzeydeki temsilcilerden oluşur. Bu kuruluşlar şunlardır: Adalet, İçişleri, Dışişleri, Maliye, Milli Eğitim, Bayındırlık ve İskan, Sağlık, Ulaştırma, Tarım ve Köy İşleri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Sanayi ve Ticaret, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Kültür, Turizm, Orman ve Çevre Bakanlıkları ve Devlet Planlama Teşkilatı

Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı ve Denizcilik Müsteşarlığı.

Bu Komite'nin sekreteryaya hizmetleri bir Genel Sekreterlikçe yürütülür. Genel Sekreterlik Dışişleri Bakanlığına bağlıdır.

III. Avrupa Birliği Danışma Kurulu:

Avrupa Birliği ile ilgili olarak kamu ve özel kuruluşlar tarafından yürütülen çalışmalar arasında gerekli uyumu sağlamak üzere, Avrupa Birliği Danışma Kurulu kurulmuştur.

Ayrıca kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülecek iç uyum çalışmalarında plan ve programlara uygun olarak koordinasyon sağlamak için, 4587 sayılı Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Başbakanlığa bağlı Avrupa Birliği Genel Sekreterliği kurulmuştur. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde temel yasal düzenleme, 27 Haziran 2000 tarihinde yapılmıştır (Karluk, 2003: 716).

Avrupa'nın birleşme sürecini açıklamada en çok kullanılan yaklaşımlardan biri federalist, diğeri fonksiyonalist ve üçüncüsü neofonksiyonalist olmak üzere üç yaklaşım vardır. Federalist yaklaşım birleşmenin doğrudan anayasal düzenlemelerle olmasını ister. Fonksiyonalist yaklaşım, birleşmeyi uluslar arası ekonomik ilişkilerin önemine bağlar. Neofonksiyonalist yaklaşım ise, birleşmeyi çıkar gruplarının bağladıklarına zamanla ulusal otoriteden, kendi çıkarları gereği, uluslar üstü otoriteye transferiyle açıklar (Bozkurt, 1992: 15). Birleşme hangi yaklaşıma göre olursa olsun, entegrasyon ulusal devletin bazı yetkilerini uluslar üstü bir organa devrine yol açar. Entegrasyonun ileri aşamalarına doğru ulusal devletin devrettiği yetkiler artar. Ulusal devlet politika yapıcı gibi aktif bir konumdan, politika kabul edici pasif bir konuma gelir. Ancak entegrasyonun ulusal devletleri pasifize edişi, her zaman entegrasyonun zararlı olduğu anlamını taşımaz. Entegrasyon sağladığı ekonomik siyasi kazançlar yanında ulusal hükümetlerin başarısızlıklarını örttüğü için hala istenir olabilir (Demir, 1997: 123).

Ülkelerin entegrasyon oluşturma gerekçeleri, üretim kapasitesi ve ekonomik etkinliği arttırarak, toplam refahı arttırmak isteğidir. Bunu başarmanın yolu, entegrasyonun statik ve dinamik etkilerini ülkenin lehine çevirmektir. Entegrasyon sadece üye ülkeler arası avantajlar seti olarak kalmadığından üçüncü ülkeler, dışlanmadan doğan fırsat kaybını önlemek amacıyla entegrasyona katılmaya yönelirler. Bir entegrasyonun başarısı için, üyeler arası uyum şarttır. Bunu sağlarken üye ülkeler, ister istemez bazı ödümler verirler ve bazı yükümlülükler yüklenirler. Bunun için üye ülkeler ve aday ülkelerin kurum ve organizasyonları, kurumsal değişim (Başbakanlık, 2003: 17-20) oluştururlar ve kurumsal değişimin anahtarı, ekonomik kısıtlıktan doğan rekabet sonucu, kurumlar ile organizasyonlar birbirlerini sürekli etkilerler. Rekabet, hayatta kalabilmeleri için organizasyonları sürekli kabiliyetlere ve bilgiye yatırım yapmaya zorlar.⁸

Yönetim teknikleri sürdürülebilir rekabetsel avantaj sağlamakta yeterli olamamaktadır. Bu sebeple koordinasyon önemli bir rol oynar. Koordinasyonun statüsünü incelemek amacıyla bilgi perspektifine ihtiyaç tirildiğinde, önemli sistem özellikleri çökebilir ve başarısızlık olur. Başarısızlığın genel nedeni, yönetimdekilerin değişim teknolojilerini uygularken, sadece organizasyon parçalarına bakmalarından, ana tema ve parçaların koordine edilmesinde gerekli olan ve ilişkilere çok az dikkat göstermelerinden kaynaklanmaktadır. Organizasyonlar komplike sistemler olarak kabul edilmelidir ve etkili bir şekilde rekabet edebilmek için parçaların uyumu sağlanmalıdır.

Rekabetsel avantaj ayırt edilebilme ve uygunluktan dolayı ortaya çıkmaktadır. En önemli rekabetsel avantajın kaynağı belirgin organizasyonel becerilerin ve kaynakların sahip olunmasında yatar. Bu beceriler ve kaynaklar sıklıkla taklit edilebilir veya başkaları tarafından alınabilir. Çoğu organizasyon güçlü karakterden yoksundur, güçlü birleştirici bir odaklanma ki bu onlara eşsiz olma özelliğini, ruhunu ve doğru yönü

⁸ North, Douglas C. The New institutional Economics and Development Economic Research Forum. Vol 1 No:2 May s.5

verecektir. Bu tema rekabetsel avantajı oluşturabilmek için gerekli olan parçaları uyumlu hale getirmek lazımdır.

Organizasyon, şahısların bir görevi başarı ile tamamlamak amacıyla bir araya gelmeleridir. İyi bir koordinasyon neredeyse görünmezdir ve sadece eksikliği olduğunda fark edilebilir. Bir görevin başarı ile tamamlanması için, işin iki veya daha fazla sayıda (Alt-Gruplara) ayrılması gerekmektedir. Bundan sonra gruplar arasında karşılıklı bağımlılık yaratılır. Bu tür bir karşılıklı bağımlılık yaratıldığında, koordinasyonun görmesi gereken durum ise, farklı grupların görevleri organizasyonel amaçlarla bağlantılı olarak yerine getirmeleridir (Ensing 1998) .

Bilgi teknolojilerinde olan yenilikler, insanların nasıl birlikte çalıştıklarına dair etki yaratmaktadır. Olası bir devrim üretimdeki değişikliklerden değil, ama koordinasyonda ki değişikliklerden kaynaklanacaktır. (Malone ve Rockart 1991) Zaman ve bilgi kullanımı, insanların birbirleri ile daha etkin bir şekilde koordine etmelerini sağlar. Bu nedenle "Koordinasyon Bilimi" daha da önem kazanmaktadır (Scott, 1987; Daniel and Reitsperger 1991-1994)

Organizasyonlar, kendi yapılarını değiştirebilme yetenekleri ile bireylerden farklıdır. Organizasyonlar, görev dağılımı belirleme, prosedürler dizayn etme ve geri bildirim sağlama yeteneklerinden dolayı, kolektif başarıyı mümkün kılar. (Coleman, 1990)

Koordinasyon tanımlanan diğer görevlerden farklıdır. (Holt, 1988)

1 - Koordinasyon tek başına gerekli değil ama diğer görevlerin tamamlanması için gereklidir.

2 - İstisnasız herkes koordinasyon çabasında yer alır.

3 - Koordinasyon, görevler ve ürettikleri arasındaki ilişkiyi oluşturan bir işlevdir. Koordinasyonun kendi başına bir amacı yoktur, yalnızca başka amaçlara ulaşmak için bir ön koşuldur.

Bizim koordinasyon tanımımız "Ortak amaçlara, bilgi prosesleri ile bir organizasyonun değişik parçalarının bütünleşmesi ile ulaşmaktır."

Koordinasyonun bir ön koşulu olarak, çalışanlar her düzeyde organizasyonun temel amaçlarını anlamalıdır. Koordinasyon, karşılıklı ayarla ve geri bildirimle elde edilen bilginin sonuçları yolu ile elde edilir. Bütünleşme, entegrasyon sadece farklı birimlerin birlikte çalışmasını sağlamak değil, aynı zamanda kavramsal ve davranışsal düzeyde de birleştirmek demektir, yani koordinasyon sadece süreç içinde yer almayıp, aynı zamanda bireylerin kavramsal ve davranışsal düzeyinde de yer alır.

SONUÇ

Atatürk'ün en büyük ve önemli kararı; Milli Hakimiyete dayalı yeni bir Türk Devleti kurmak kararı olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk'ün hem ebedi hem de en büyük eseridir (Baykal- Baykal, 2004: 4).

Atatürk'ün dünyaca kabul edilen ve bilinen belli başlı iki niteliğinden bir Milli Mücadele, diğeri de Çağdaşlaşma hareketlerinin önderi olmasıdır. Nitekim Milli Mücadele kazanıldıktan sonra Atatürk'ün "Asıl iş şimdi başlıyor" söylevi ile, "Ulusal Kurtuluş Hareketinin ikinci ve belki de esas aşaması olan "Çağdaşlaşma hamlesine öncelik ve hız verdiğini biliyoruz (Baykal- Baykal, 2002: 3-5).

Atatürk "Memleketimizi çağdaşlaştırmak istiyoruz. Bütün çalışmalarımız Türkiye'de çağdaş, bu neden ile Batılı bir hükümet meydana getirmektir" derken kastettiği ; Batılı demokratik ülkeler, Batı Avrupa'nın demokratik ülkeleri ve onların dünya görüşüdür.

Batı Avrupa'da demokrasinin gelişimi, 1789 Fransız Devrimi ile gelen milli, laik, cumhuriyet ve demokrasi fikirlerinin sonucu oluşmuştur. "İnsan

ve Yurttaş Hakları Bildirisi" nine asaları tüm Avrupa Uluslarına örnek olmuş, ulusal devlet ve ulusal egemenlik fikrine dayanan mücadeleler 19. yüzyıl boyunca Avrupa'daki gelişmelerin özünü oluşturmuştur. "İnsan Hakları" fikrinin başarısının bir sonucu olarak, özellikle Batı Avrupa'da demokrasinin geliştiğini görürüz. Avrupa'da bu gelişmeler, 1830-1848 ihtilalleri İtalyan ve Alman birliklerinin kuruluşunda etkili olmuştur. Ancak, bütün Avrupa demokratikleşme başarısını gösterememiştir (Baykal-Baykal, 2004: 49).

AB-Türkiye ilişkilerinin değerlendirilmesini Atatürk'ün düşünce yapısının paralelinde bir anlayış olarak ifade etmek bir gereklilik olmalıdır.

Zira Türk toplumu için Tanzimat ile başlayan batılılaşma hareketi, taklitçilik seviyesinde ve eskiyi saklı tutup, yanında yeni değerleri almak gibi bir yanlış değerlendirmenin sonucu başarısız olmuş; ancak batılılaşma Batı'nın üstün değerleri ile alma ve başarılı olma Atatürk ile mümkün olmuş, Atatürk'ün çizdiği çerçeve içinde gerçekleşebilmiştir. Nitekim, Atatürk "Memleketimizi çağdaşlaştırmak istiyoruz. Bütün çalışmalarımız Türkiye'de çağdaş, bu nedenle Batılı bir hükümet meydana getirmektir". "Biz, Batı medeniyetini taklitçilik yapalım diye almıyoruz. Onda iyi olarak gördüklerimizi kendi bünyemize uygun olarak bulduğumuz için dünya medeniyet seviyesi içinde benimsiyoruz" demiştir.

Atatürk'ün medeniyet anlayışı ve idi? Hangi temel felsefeye dayanıyordu? Atatürk'ün medeniyet anlayışı her şeyden önce Türkiye'yi çağdaş medeniyetin bir parçası yapmak, bir ortağı yapmak idi. Çağdaş medeniyet anlayışının, rejim anlayışının temel dayanaklarından biri ise demokratik rejimdir.

Atatürk'ü kendinden önce gelmiş olan reformculardan ayıran nokta ; Tanzimat Hareketi gibi sadece kanun ve yönetim alanında kalmayıp, bütün hayatı içine alan bir değişiklik istemesiydi. Memleketin siyasi yapısını değiştirmek, halkı uyandırıp, onu Fransız İhtilali ile doğan ve Batı Avrupa'nın bir çok ülkelerinde gelişen Milli Hakimiyet kavramına çekmek istiyordu.

Atatürk Avrupa milletleri ile olan ilişkilerimizi sağlamak için şöyle demiştir: 'Şu bilinsin ki, biz yabancılara karşı herhangi düşmanca bir his beslemediğimiz gibi onlarla samimane münasebetlerde bulunmak arzusunda'yız. Türkler bütün medeni milletlerin dostlarıdır. Yabancılar memleketimize gelsinler; bize zarar vermemek, hürriyetlerimize güçlükler çıkarmamak şartıyla burada daima iyi kabul görecektir. Maksadımız yeniden yakınlık meydana getirmek, bizi başka milletlere bağlayan ilişkileri arttırmaktır. Memleketler muhtelifdir, fakat medeniyet birdir ve bir milletin gelişmesi için de bu yegane medeniyete iştirak etmesi lazımdır. Osmanlı İmparatorluğunun çöküşü, Batıya karşı elde ettiği zaferlerden çok mağruru olarak, kendisini Avrupa Milletlerine bağlayan ilişkileri kestiği gün başlamıştır. Bu bir hata idi, bunu tekrar etmeyeceğiz.'⁹

"Biz Batı Medeniyetini bir taklitçilik yapalım diye almıyoruz. Onda iyi olarak gördüklerimizi, kendi bünyemize uygun bulduğumuz için, dünya medeniyet seviyesi içinde benimsiyoruz."¹⁰

"Medeni dünya çok ileridedir. Buna yetişmek, o medeniyet dairesine dahil olmak mecburiyetindeyiz."¹¹ Milletimizi en kısa yoldan medeniyetin nimetlerine kavuşturmaya mesut ve müreffeh kılmaya çalışacağız ve bunu yapmaya mecburuz (İmece, 1959: 39)."

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, s.67- 68

⁹ Afet İNAN, Atatürk Hakkında H.B., s. 176

¹¹ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, s. 223

"Memleket mutlaka asri, medeni ve yepyeni olacaktır. Bizim için bu, hayat davasıdır. Yenileşme yakında duracak değildir. Dünya müthiş bir cereyanla ilerliyor. Biz bu ahengin haricinde kalabilir miyiz?"¹²

"İmparatorluk zamanında Sultanın hükümetleri Türk Milletinin Avrupa ile temasına mani olmak için ellerinden geleni yapmışlar ve milletin arzu ve iradesinden uzak ve ayrı olarak devleti idare etmişler ve Türk Milletini gelişmeden hariç bırakmışlardır. Milletimizin medeni milletlerle temasını, kolaylaştırmak menfaaımız için gereklidir. Bu temasın, münasebetlerin yeniden kurulmasını yalnız arzu etmekle kalmıyoruz; onları geliştirmek için her şeyi yapıyoruz."¹³

Atatürk dönemi, esas temel felsefesi itibariyle, demokratik rejime yönelme amacını temel hedef edinmiş olan bir espri içindedir. Her rejimi, o rejimi yaşatanlar yaratır ve yürütür. Kendi rejimimizi tayin ederken, kendi ülkemiz şartlarını ön planda tutmak esastır. Nitekim Atatürk de gerçekçi anlayışıyla bunu yapmıştır.

Atatürk bu düşüncesini 1923'deki şu ifadesinde söylemiştir: "Memleketimizi asrileştirmek istiyoruz. Bütün mesaimiz Türkiye'de asri, bina-enaleyh batılı bir hükümet vücuda getirmektir. Medeniyete girmek arzu edip de, batıya yönelmemiş millet hangisidir?"¹⁴

Çağdaşlaşmanın gerektirdiği, Türkiye Cumhuriyetini güçlendirmek, çağdaş devletler seviyesine getirmek için, Avurupa Birliğine tam üyelik Atatürkçü düşünce paralelinde, bizim uygulamız gerekli olan temel hedef olmalıdır.

Modern Türkiye Cumhuriyeti barışçı, insan haklarına saygılı, hukukun üstünlüğüne inanan, çok partili parlamenter demokratik bir sistemi esas kabul eden, katılımcı demokrasi anlayışını paylaşan, çağdaş, laik, pluralist, sosyal bir hukuk devletidir. Dış politika anlayışında da, barışçı, insancıl, medeniyetçi, istikrar arttırıcı, pekiştirici katkılar yapan deneyimli bir anlayışı esas almıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti Avrupa Birliği üyeliğini, Atatürk' ün bize emanet ettiği Cumhuriyetimizin temel felsefesine uyum sağladığı için, esas hedef tayin etmiştir. Avrupa Birliğine üyelik, bir takım kriterlerin

---

¹² Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III, s. 72

¹³ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III, s. 65

¹⁴ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III, s. 68

karşılanması Ne ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasamızda ifade bulan temel özellikleri çerçevesinde gerçekleşecektir.

Türkiye başta insan hakları ve demokrasi alanlarında olmak üzere, Avrupa Birliği müktesebatı niteliğindeki evrensel normlar ile Avrupa Birliği ülkelerinin uygulamalarına daha fazla uyum sağlamak amacıyla, tüm uluslararası sözleşmelere taraf olacak (Karluk, 2004: 843) ve bunların etkin şekilde uygulanmasını sağlayacak tedbirleri alacaktır. Türkiye somut ve özgün katkılarıyla, Avrupa' nın evriminde önemli bir rol oynayacaktır.

KAYNAKÇA

- North, Douglas C., "The New Institutional Economics and Development" Economic Research Forum, Vol:1, No:2
- 6 T.C.Başbakanlık.,Değişimin Yönetimi için Yönetimde Değişim. Ankara 2003
- A.Mc Grew., A Global Society, Modernity And It's Futures, Cambridge : Polity Pub, 1999
- AB Süreci ve Planlama, TMMOB Şehir Plancıları Odası ODTÜ; Ankara, 7-9 Kasım 2001
- AB, 2001 Müktesebatın uygulanması için gerekli ana idari yapılar; Genel Bakış. Bilgilendirme amaçlı gayri resmi çalışma belgesi
- Akif, Çukurçayır.,'Çok Boyutlu Bir Kavram Olarak Yönetişim', Çağdaş Kamu Yönetimi I; Nobel Yayın, Ankara, 2003
- Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı : (1990-1994), DPT Yayını, Ankara 1989
- Avrupa Birliği Ansiklopedisi.AB-Türkiye işbirliği Derneği Yayın İst.2003
- Avrupa Birliği'nin Türkiye Temsilciliği sitesi- <http://www.deltur.cec.eu.int>
- Avrupa Birliğine Doğru; AB - Türkiye İşbirliği Derneği Yayını; İstanbul 2003
- Avrupa Birliğinin Türkiye temsilciliğinin sitesi: <http://www.deltur.cec.eu.int>

B.Axford., The Global System, Cambridge : Polity Press, 1995

Bekir Parlak; "Küreselleşme Sürecinde Modern Ulus - Devlet ve Kamu Yönetimi" Çağdaş Kamu Yönetimi; Nobel Yayınları; Ankara 2003

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı : (1985-1989),DPT Yayını, Ankara 1985

C. Demmke; "Undefined Boundaries and Grey Areas : The Evolving interaction between the EU and National Public Services"; Eipascope; 2002

D.Kondakçı; E.Yıldırım, AB Müktesebatının Uygulanması için gerekli idari kapasite ve Türkiye'nin durumu,2000

David Harvey., The Condition of Post Modernity : An Enquiry into The Origins of Cultural Change, Oxford : Blackwell, 1998

Dışişleri Bakanlığı Sitesi - <http://www.mfa.gov.tr>

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı : (1979-1983),DPT Yayını, Ankara 1979

DPT, AET, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 1983

Emre Kongar; "Toplumsal Değişme"; AİD; C 4; s. 1; Mart 1971

Enis Yeter,; Türkiye Avrupa Topluluğu İlişkilerine toplu bir bakış, Türk İdare Dergisi, Y.62, S.387, Haziran 1990

Ethem Başaran; Yönetime Giriş; Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yayınları; Ankara 1984

F.Cairncross, "The Death Of Distance : How The Communications Revolution Will Change Our Lives", London : Orion, 1997

Fusun Çiçekoğlu Oralalp; "Avrupa Birliği Kalkınma Politikalarının Gelişimi ve Aday Ülke Deneyimleri"; Avrupa Birliği Süreci ve Planlama, TMMOB Şehir planları Odası ODTÜ; Ankara, 7-9 Kasım 2001

Gencay Şayian; "Bir Yapısal Değişim Sonucu Olarak Yönetim Reformu" ; Prof. Dr. . Kemal Fikret Arıkan Armağan; Ankara 1973

Hakan Altıntaş, Küreselleşme ve Küresel Kent Kavramı, Marmara Üniversitesi ŞBE, İstanbul 2002

Hayrettin A.;Kalkandelen;Norm Kadro ve Reorganizasyon; Önder Matbaası; Ankara 1976

- Hükümetler ve Programları; C.II; (1960 - 1980); (Hazırlayanlar; Nuran Dağlı ve Belma Aktürk); TBMM Yayını; Ankara 1988
- Hülya BAYKAL; Murat BAYKAL; İsmet GİRİTLİ; Atatürk ve Atatürkçülük, Der Yayınları, İstanbul, 2004
- Hülya Baykal., Avrupa Topluluklarının Tarihsel Gelişimi, Afa Yayıncılık, İstanbul 1992
- Hülya Baykal; Tan Baykal; Atatürkçü Çağdaşlaşma ve Avrupa Toplulukları, Afa Yayıncılık, İstanbul 2002.
- İrfan Kaya Ülger; Avrupa Birliği El Kitabı; Seçkin Yayıncılık; Ankara 2003

- K.U.Bilgin, Avrupa Topluluğunda ve Üye Ülkelerdeki Uyumlaştırması Çalışmaları Işığında Türk Kamu Yönetiminin Avrupa Topluluğuna Uyumunu, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Kemal Kaya; Eğitim Yönetimi; Bilim Yayınları; Ankara 1993
- Lester C. Thurow, "A Global Economy", Foreign Polity Forum, N. 1,1997
- Malcom Waters., Globalization, London : Routledge, 1995
- Mehmet, Bulut.,Avrupa Birliği Nedir? Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri., Vip Ajans Yayınları, Ankara 2005
- Muhammet Kösecik; Avrupa Birliği Entegrasyonu; Nobel Yayın; Ankara 2004
- Mustafa Selim İMECE, Atatürk'ün Şapka Devriminde Kastamonu ve İnebolu Seyahatleri (1925), T.C. İş Bankası Yayınları, Ankara, 1959
- Nevzat Güran, Türkiye- AT İlişkileri, Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Ankara 1990
- Nurettin Bilici ;Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri. Seçkin Yayıncılık, İstanbul 2004
- Osman DEMİR, Ekonomik Devlet, Sermaye Piyasası Kurulu Yayın No.71, Ankara, 1997
- Öğretmenler için AB Klavuzu., T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı.,Ankara 2005
- Rana Eskinat., Küreselleşme ve Türkiye Ekonomisine etkisi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi yayınları, Eskişehir 1998
- Rıdvan Karluk; Avrupa Birliği ve Türkiye; Beta Yayıncılık; İstanbul 2004
- Roland Robertson., Küreselleşme : Toplum Kuramı Ve Küresel Kültür, Çev : Ümit Hüsrev Yolsal, Ankara : Bilim ve Sanat Yayınları, 1999
- Ronalt Robertson., Globalization : Social Theory End Global Culture, London : Thousand Oaks And New Delhi : Sage Publications, 1999
- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Küreselleşme Özel İhtisas Raporu, Ankara, DPT Yayınları
- Şu AB Neyin Nesi? ,AB-Türkiye İşbirliği Derneği Yayını., İstanbul 2005
- T.C.Başbakanlık., ' Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma I', Değişim Yönetimi İçin Yönetimde Değişim..Ankara 2003
- Tacettin Karaer; "Kamu Yönetimini Yeniden Düzenleme Girişimler ve Sonuçları Üzerine" AİD; c. 16; S. 3; Eylül 1983
- Türkiye'nin Müzakere Çalışmalarının yürütecek idari yapılanmaya ilişkin öneriler <http://www.ikv.org.tr>
- U. Kılınç, Türkiye-Avrupa Toplulukları İlişkileri: Ekonomik, Sosyal, Hukuki ve İdari Yönden (1983-1988),TOBB, Ankara, 1990

- Uğur Eser., "Küreselleşme; Tehdit mi, Yoksa Fırsat mı?" Ekonomik Yaklaşım, Cilt 6, Sayı: 17, 1995
- Uğur Ömürgönülse, M.Kemal Oktem, Türkiye'nin AB'ye Yönetmel Uyumu, TODAİE Kamu Yönetiminde Kalite, 3. Uluslararası Kongresi, TODAİE, Ankara, 4-5 Aralık 2003
- Uğur, Ömürgönülse, M. Kemal Oktem, Türkiye'nin AB'ye yönetmel uyumu, Çağdaş Kamu Yönetimi, II Nobel Yayın, Ankara,2004
- Ulrich Beck, What is Globalization?, Cambridge : Polity Press, 1999
- Uluslararası Mevzuata uyum ve ulusal mevzuatta Koordinasyon. www.atm.gov.tr
- Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı : (1973-1977), DPT Yayını, Ankara 1973
- Veysel BOZKURT, Türkiye ve Avrupa Topluluğu, Ağaç Yayıncılık, Ankara , 1992.